

GATE

archaeology

Verslag van Resultaten

Bureauonderzoek
2020A326

Lo
Weststraat

Sander Van De Velde

Ghent Archaeological Team bv
Dorpsstraat 73
8450 Bredene

Colofon

Project:
Lo-Reninge Weststraat 22

Uitvoerder:
GHENT ARCHAEOLOGICAL TEAM bv [GATE]
Sander Van De Velde

© 2020 - GHENT ARCHAEOLOGICAL TEAM bv
Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of
aangepast worden, opgeslagen in een
geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar
gemaakt worden onder enige vorm of wijze ook,
elektronisch, mechanisch, door fotokopie, zonder
toestemming van Ghent Archaeological Team bvba.

Inhoudstafel

Colofon	i
Inhoudstafel	ii
Inleiding	iii

VERSLAG VAN RESULTATEN

1. Bureauonderzoek	1
1.1 Beschrijvend gedeelte.....	1
1.1.1 Administratieve gegevens	1
1.1.2 Archeologische voorkennis.....	3
1.1.3 De onderzoeksoopdracht	4
1.1.4 Werkwijze en strategie van het vooronderzoek Fase 1	6
1.2 Assessment	7
1.2.1 Landschappelijke situatie.....	7
1.2.2 Historisch-cartografische situering.....	12
1.2.3 Archeologische aanvulling	25
1.2.4 Verwachting na bureaustudie	31

Bibliografie	iv
Bijlage	vi

Inleiding

Teneinde een vakantiewoning uit te baten, plant de initiatiefnemer een gedeeltelijke herinrichting van een pand langs de Weststraat in de stad Lo, op zijn beurt gelegen in de gefuseerde gemeente Lo-Reninge, prov. West-Vlaanderen. De als plangebied gemarkeerde oppervlakte overschrijdt drempelwaarden opgenomen in het Onroerenderfgoeddecreet betreffende [historische] stadscontexten [opp. > 300 m² en ingrepen >100m²]. Het projectgebied bevindt zich in een vastgestelde, erkende archeologische zone, niet in een landschappelijke zone en ook niet in een gebied waar geen archeologie meer te verwachten valt. Hierdoor moet een archeologienota worden opgesteld. GATE werd aangesteld om deze archeologienota door middel van een bureaustudie op te maken met advies naar eventueel uitgesteld vooronderzoek, werfbegeleiding of vrijgave.

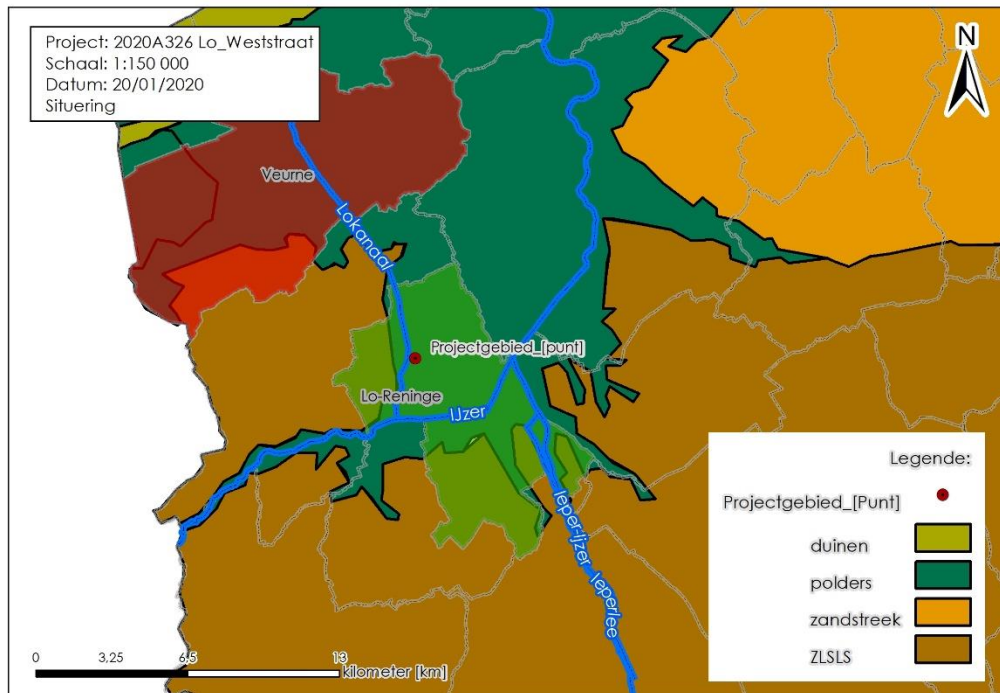
VERSLAG VAN RESULTATEN

1. Bureauonderzoek

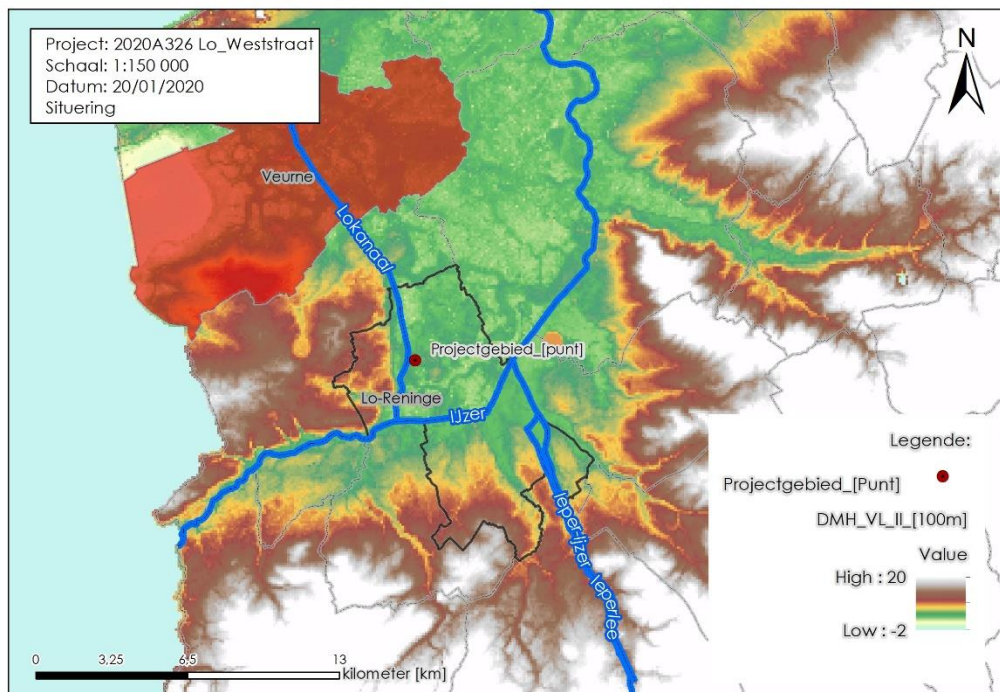
1.1 Beschrijvend gedeelte

1.1.1 Administratieve gegevens

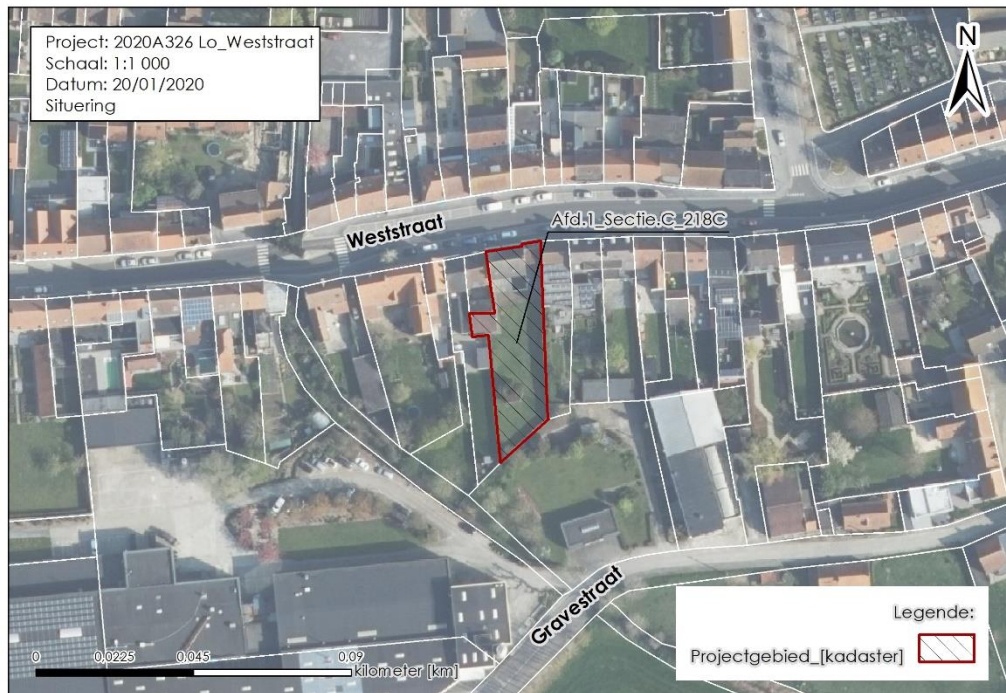
Projectcode vooronderzoek	2020A326	
Wettelijk depot	Nvt.	
Erkend archeoloog	GATE [OE/ERK/Archeoloog/2015/00074]	
Bounding box	X	y
	36077.159	186802.105
	36095.250	186754.193
Begin- en einddatum bureauonderzoek	20 januari – 25 januari 2020	
Zoektermen Inventaris Onroerend Erfgoed	Bureauonderzoek	
Geografische situering [Fig. 1-2; 4]	We bevinden ons in het stadcentrum van Lo, deelgemeente van Lo-Reninge, prov. West-Vlaanderen. Het plangebied bestaat één kadastraal perceel gelegen aan de Weststraat [nr. 22]. [kadastraal: Lo-Reninge Afd. 2 [Lo]; Sectie C; 218C] Het stadscentrum situeert zich bij de westrand van een poldergebied gevormd in een Tertiair estuarium, nu het stroomgebied van de IJzer, omklemt door cuesta's horend tot het interfluvium tussen Leie en kust.	
Overzicht bodemingrepen [Fig. 5 -6]	Het <u>projectgebied</u> is kadastraal 880.34 m² groot en bestaat daarmee één perceel tot op heden bebouwd met woonhuis, garage en tuin. De huisaanheerigheid [garagedeel met bovenbouw] wordt omgevormd tot vakantiewoning en appartement. Bodemingrepen zijn hierdoor beperkt tot een ondiepe funderingssokkel waarin en -onder ruimte is voorzien voor de aansluiting van nutsleidingen en twee filterputten [§1.1.3.3]. De kelder en fundering van de originele woning blijft onaangeroerd.	

Figuur 1: Situering projectgebied t.o.v. op basis van lithologie en pedologie gedefinieerde archeologische regio's

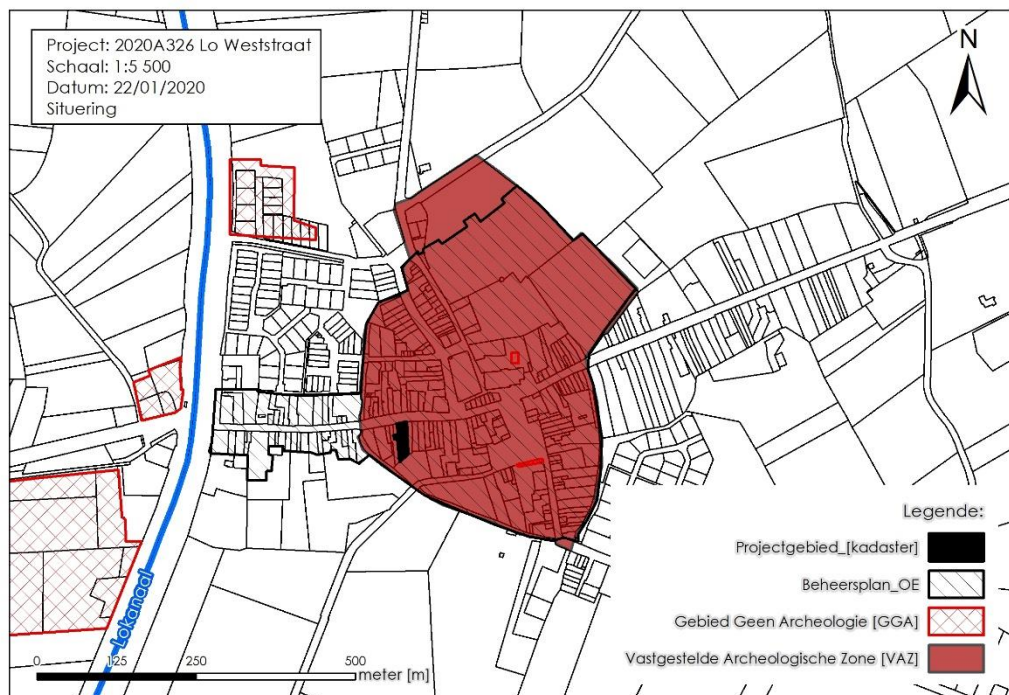

Figuur 2: Situering projectgebied t.o.v. het grootschalige [100 m] Digitale Terrein-Model van Vlaanderen [II] met aanduiding hoofdwaterlopen en administratieve grenzen

Figuur 4: Kadastrale situering projectgebied met orthografische weergave huidige bebouwingsstaat [© geopunt; GRB]

1.1.2 Archeologische voorkennis

Figuur 3: Inplanting projectkavel binnen het historisch centrum van Lo met aanduiding gebieden zonder archeologie, vastgestelde archeologische zone en gebied onder het beheersplan van Lo [© OE; geopunt]

Binnen het in § 1.1.1 afgebakende plangebied vond in het verleden nog geen archeologische ingreep plaats. Wel situeren we het plangebied binnen een Vastgestelde Archeologische Zone [VAZ], i.e. Het historisch stadscentrum van Lo [OE-id. 11.903]; evenals binnen een door het Agentschap Ontroerend Erfgoed [OE] gemarkeerde zone binnen hun beheersplan [Fig. 3].

De vastgestelde archeologische zone heeft effectief alleen betrekking op voorwaarden gesteld aan de noodzaak tot archeologisch vooronderzoek in het kader van een omgevingsaanvraag. Binnen een zone is de conditionele minimumgrens van ingreep- en perceeloppervlakte vastgelegd op respectievelijk 100 m² en 300 m².

Het beheersplan van de stad Lo is op zijn beurt een facilitatiemiddel voor het beheer van al het tot op heden vastgesteld en/of beschermd erfgoed binnen haar begrenzing door de bundeling van mogelijke werkzaamheden met een eenmalige of veelvuldige vrijstelling van toelating. Het hier onderzochte perceel overlapt niet met een beschermd of anderzijds erkend relict met erfgoedwaarde (*Infra*).

1.1.3 De onderzoeksopdracht

1.1.3.1 Vraagstelling met betrekking tot het onderzochte gebied

"Het archeologisch vooronderzoek beoogt vast te stellen of er een archeologische site aanwezig is op een terrein, wat de karakteristieken en de bewaringstoestand van deze site zijn, wat haar relatie is met het landschap, welke waarde ze heeft, en hoe ermee moet omgegaan worden in het kader van bodemingrepen en wetenschappelijk onderzoek." - CGP 4.0; p. 28

Op basis van verscheidene parameters, zoals de nog aanwezige erfgoedwaarden, de landschapshistoriek, topografie, geomorfologie, bodemgebruik, vegetatie, en ingreephistoriek, wordt een waardering van het archeologisch potentieel binnen het afgebakende projectgebied opgesteld. Hiertoe wordt een stapsgewijze onderzoeksprocedure doorlopen, waarbij de vraagstelling steeds teruggekoppeld wordt naar volgende kernpunten:

- Heeft het projectgebied archeologisch potentieel?
- Wat zijn de geplande ingrepen in functie van de werkzaamheden? Zullen de werken eventuele vindplaatsen bedreigen?

Is de relatieve trefkans van [pre]historische indices onmiskenbaar binnen de in § 1.1.1 afgebakende projectzone? Is de detectie en registratie van een archeologische site überhaupt mogelijk gegeven de aard van reeds aanwezige en geplande verstoringen van de bodem; i.e. is de staat van het bodemarchief ongeroerd/recent onverstoord aanwezig onder de nu nog aanwezige betonverharding/fundering onder de garage?

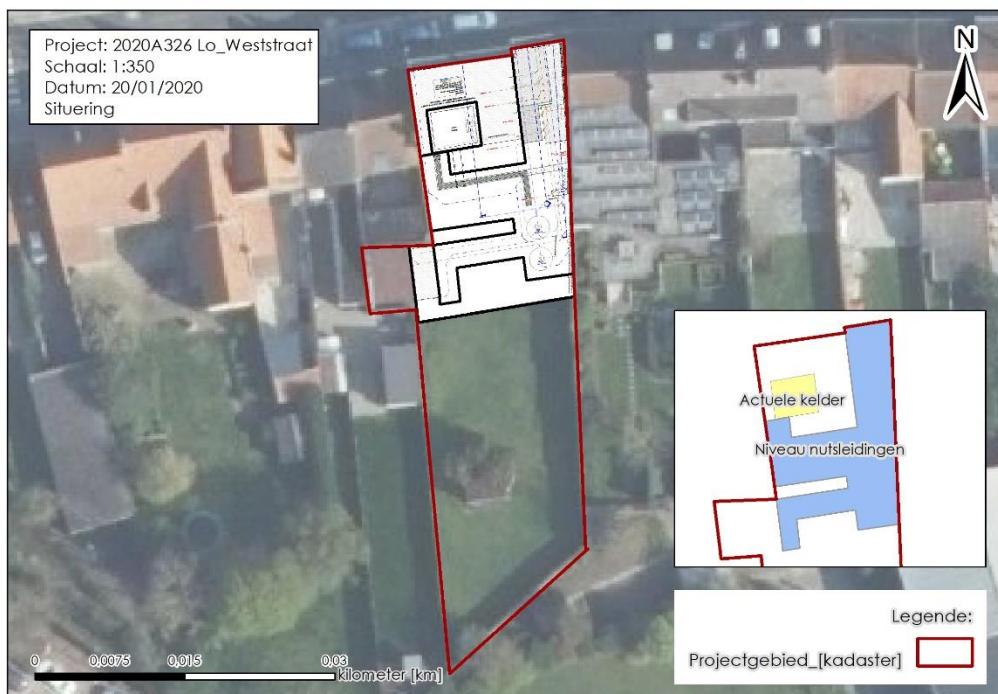
- Welke aspecten verdienen aandacht bij een eventueel [vervolg]onderzoek?

Hierbij maken we de noodzakelijke kanttekening dat aangedragen archeologische, en tot op zekere hoogte historische, contexten *strictu sensu* context scheppend zijn. Nooit kan uitgegaan worden van een directe causale relatie tussen naburige archeologische vindplaatsen en de kans op het treffen van archeologica binnen het projectgebied. De nadruk van advies ligt telkens op de assessment van de bewaringstoestand van mogelijke archeologische indices.

1.1.3.2 Randvoorwaarden

Nvt.

1.1.3.3 Beschrijving van de door de initiatiefnemer geplande werken en bodem-ingrepen

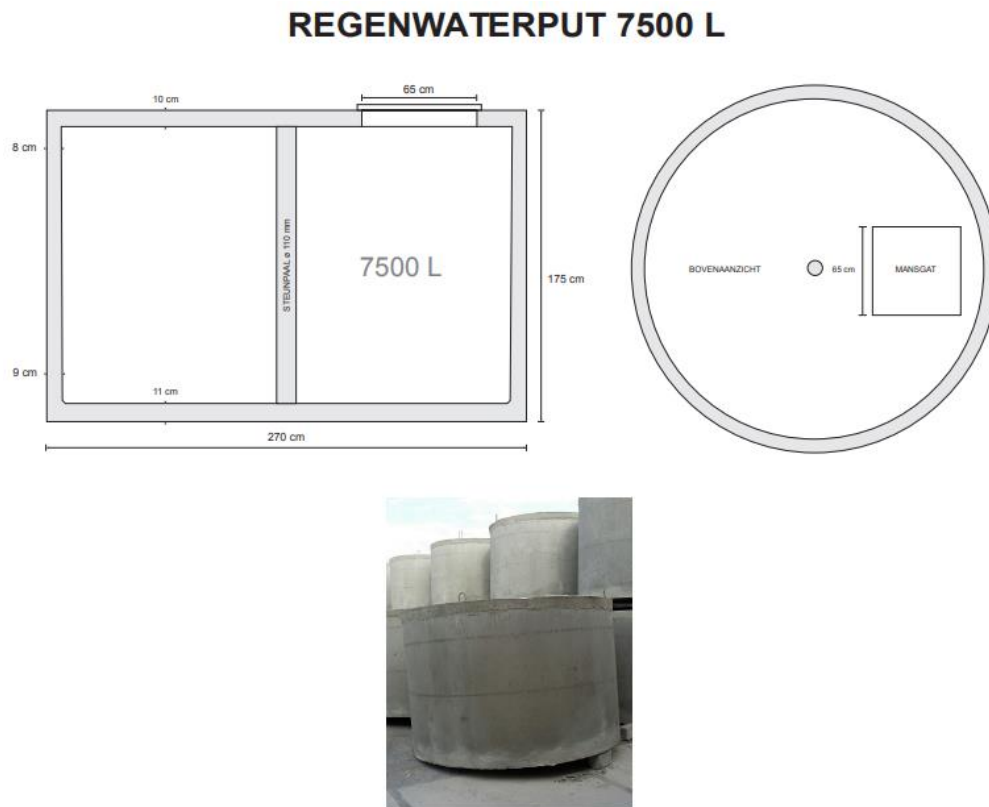

Figuur 5: Aanduiding ingreepzone op basis aangeleverd ontwerpplan [© geopunt; initiatiefnemer]

Het projectgebied is kadastraal groot **880.34 m²** [Fig. 5]. Hiervan is een bescheiden deel langs de straatkant [Pontstraat] reeds bebouwd [ca. 120 m²]. De nieuw ontworpen toestand aan het maaiveld voegt hier ca. 22 m² aan toe; *i.e.* de carportuitbouw in de diepte vanaf de straatkant.

Lateraal is de bodemingreep significanter [totaal: **200 m²**], daar de aanbouw, het terras en de huidige garage voorzien worden van nieuwe vloerpartijen en enkele bouwsokkels. De ingreepdiepte varieert hier overal tussen 0.4 m en 0.8 m onder het maaiveld. De bouwsokkels gaan het diepst en zijn maximaal 60cm breed. We lichten één kleine zone in de tuin uit het 200 m² grootte ingreepoppervlak waar twee regenwaterputten worden ingegraven. Elke put heeft de standaardcapaciteit van 7500 l [Fig. 6] en meet bijgevolg in vlak minimaal 5,7 m². Uitgraven gebeurt echter altijd met buffer en niet *de facto* in de kokervorm van de putten. We rekenen op een sectie van ca. 15 m² waarin de bodem minimaal 2 m diep wordt geroerd [koker zelf 1,75 m hoog]. De impact van de overige bodemingrepen in functie van de aanleg van het terras zijn gering [uitgraving van 30 cm].

Detailplannen van de geplande ingrepen en hun respectievelijke dimensies zijn terug te vinden in de bijlage achteraan deze tekst.

Figuur 6: Voorbeeld profiel van standaardvorm betonnen regenwaterput 7500 l

1.1.4 Werkwijze en strategie van het vooronderzoek Fase 1

GATE werd aangesteld om deze archeologienota in de eerste plaats door middel van een bureauonderzoek op te maken. Dit bureauonderzoek werd uitgevoerd onder leiding van een erkend archeoloog van GATE. De aard van de werken werd tijdens het bureauonderzoek afgewogen tegen de voorhanden zijnde gegevens relevant voor het projectgebied op landschappelijk, historisch-cartografisch en archeologisch vlak.

De archeologienota werd digitaal opgemaakt middels *Office*- en *Adobe*-software. Het bijhorend kaartmateriaal werd aangemaakt in een [arc]GIS-omgeving. In die GIS werden de ontwerpplannen ingeladen en geprojecteerd ten opzichte van diverse kaartlagen die raadpleegbaar zijn op www.geopunt.be, www.dov.vlaanderen.be, www.geo.onroerenderfgoed.be, www.cartesius.be en de website van de centraal archeologische inventaris [CAI]¹. De geraadpleegde literatuur, de digitale bronnen en het kaartmateriaal zijn te vinden in de bijlage.

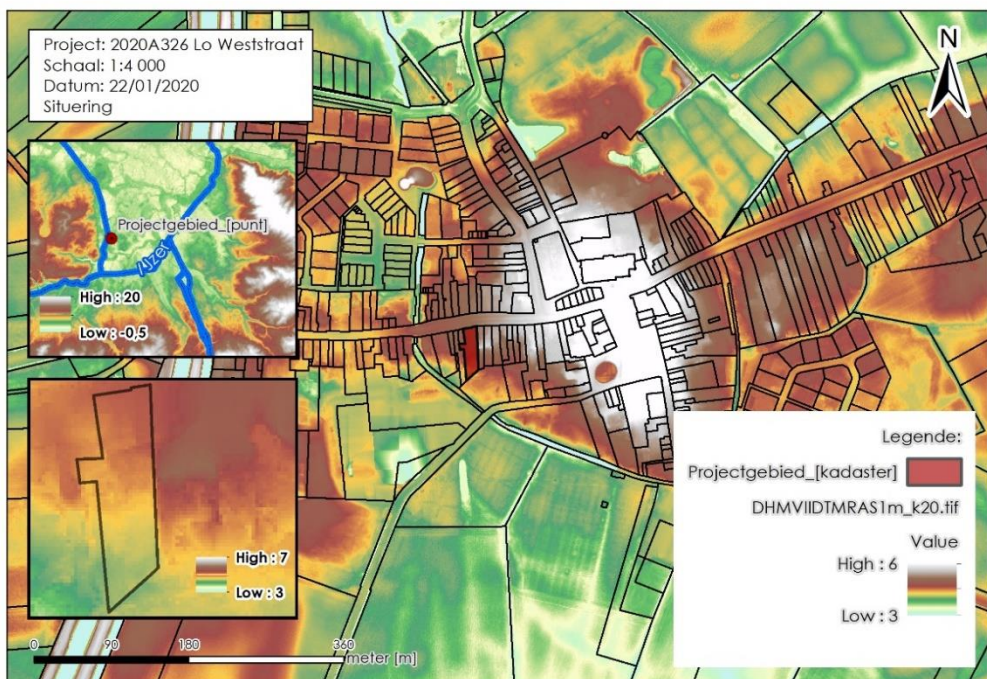
¹ De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen en andere sites met erfgoedwaarde; onder dezelfde noemer verzamelen we alle opgestelde archeologienota's vanaf 2015.

1.2 Assessment

1.2.1 Landschappelijke situatie

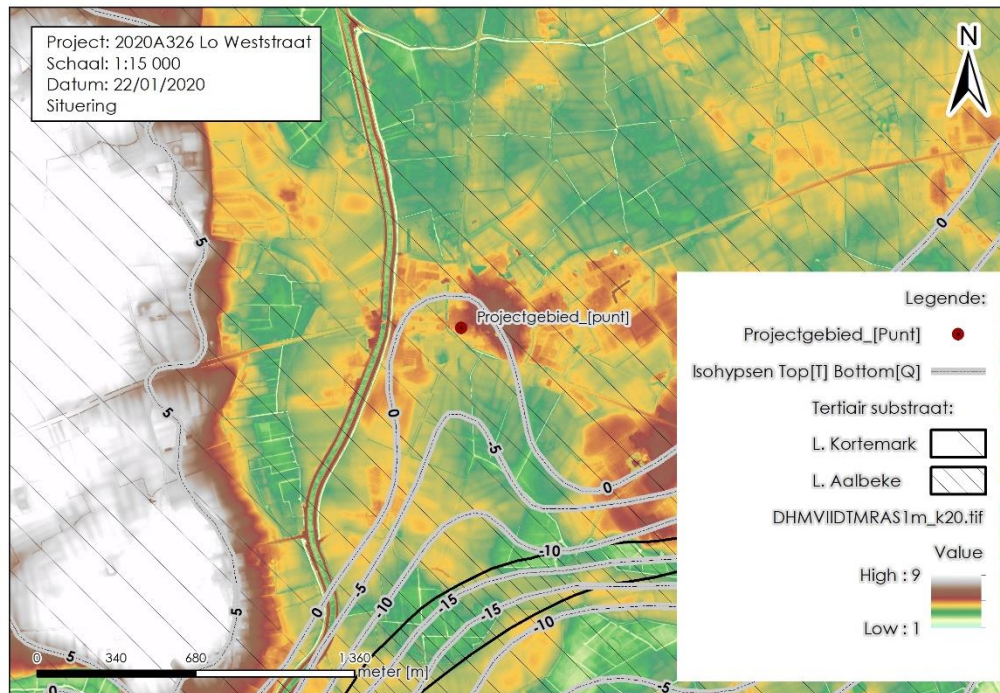
We bevinden ons in het stadscentrum van Lo, deelgemeente van Lo-Reninge, prov. West-Vlaanderen [Fig. 1]. De compacte stadskern is ingepland op een landschappelijk licht verheven positie omgeven door met grachten dooraderd polderland; ruwweg afgeboord door het Lokanaal of Lovaart in het westen en door de IJzer in het zuiden en oosten [Fig. 2, 7]. Het stadscentrum is geënt op de oost-west georiënteerde verkeersader N364.

Aan de basis van het huidige polderlandschap [3-5 m TAW] ligt een Tertiair estuarium, begrensd door twee naar het noordnoordwesten uitlopende cuesta's. Beide rijzen als schiereilanden op de boven het polderlandschap [vandaag tot 47 m TAW; Fig. 7]. De cuesta's zijn op hun beurt vervat in de hoogte die het interfluvium tussen kustvlakte en Leie karakteriseert.

Figuur 7: Digitaal Terrein Model [DTM] op basis van het Digitaal Hoogte Model [DHM] Vlaanderen II [© AGIV]

In de estuariene omstandigheden van het Vroeg-Eoceen sedimenteerden lokaal tot 50 m dikke, zeer fijne silt- en kleilagen. Korte perioden van ruiger water zorgden voor de afzetting van dunne zandbanken hierin. Het resulterend substraat is ons bekend als de Formatie van Tielt **[Ft]**; lokaal het Lid van Kortemark **[Ko]**. Vandaag treffen we de top van Tertiaire afzettingen ter hoogte van het plangebied rond het nulpunt van de tweede algemene waterpassing [uitgedrukt in m TAW; Fig. 8]. Vanwege de erosieve kracht van de IJzerrivier ligt de top van het substraat één kilometer zuidwaarts al op -15 m TAW.

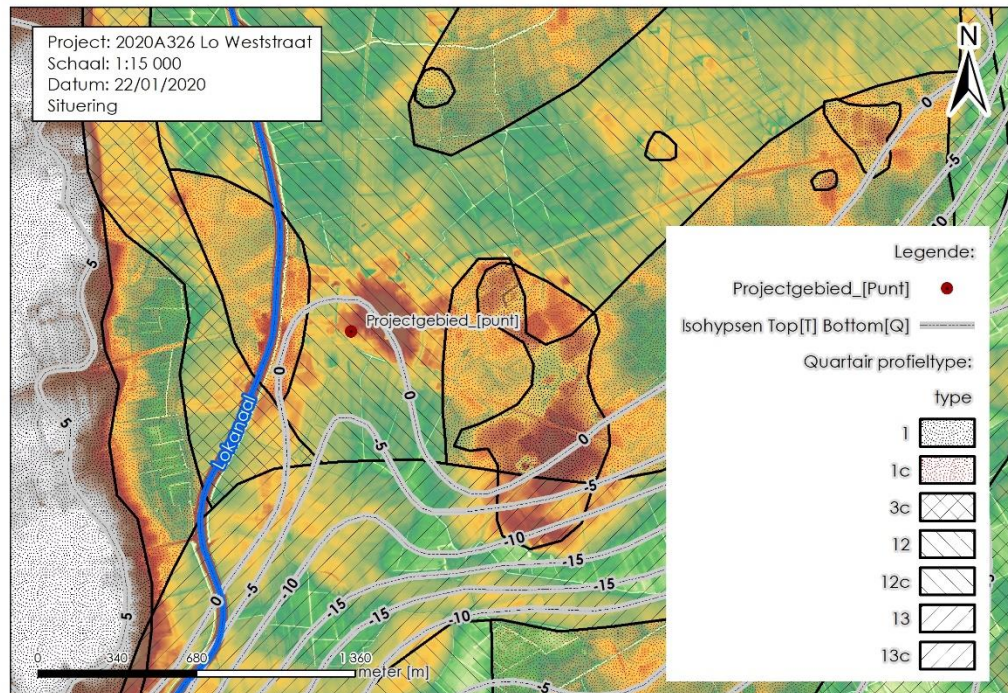

Figuur 8: Projectie Tertiair-lithologie op actuele [2014] Digitale Terrein Model [DTM] met aanduiding van de Isohypsen die de top van Tertiaire sedimenten, of de basisch van Quartaire sedimenten aangeeft in m TAW

In de regio rondom Lo is de jongere bovenlaag van de ondergrond, i.e. Quartairediment, samengesteld uit één, twee of drie duidelijk te onderscheiden fasen: Getijdenafzettingen uit het midden Pleistoceen [C], eolisch continentale afzettingen uit het de laatste fase van het Weichsel [B], en tot slot getijdenafzettingen uit het Holoceen [A].

- [C] Variabele zand- en kleitextuur met typerende inclusie van *cerastoderma glaucum* [kokkels].
- [B] Geheel of ten dele geërodeerde zandige leem en zandleem; soms met alternatie van siltlagen.
- [A] Klei- en of zandafzetting voor de gehele sequentie zonder veenlagen; gevormd als deel van de kustvlakte en textuur afhankelijk van transgressies.

De aanwezigheid van één, twee of alle drie de fasen bepaalt de dagzomende sedimenttextuur en -aard [profieltypen 1, 12 en 13 op Fig. 9]. Algemeen genomen zijn Quartaire afzettingen rondom Lo niet dik, met een gemiddelde dikte van 3,5 m TAW. Pal ten westen van het plangebied, op het hoogste punt van de kleine stadskern zijn alleen de holocene getijdenafzettingen aanwezig. Lager op de heuvel zien we sequenties waarin zowel eolisch afgezette sedimenten voorkomen, als de holocene getijdsedimenten. Rond de voet van Los' heuvel, en ook binnen het plangebied, vinden we een 'volledige' sequentie terug met de holocene afzettingen aan de top, gevolgd door eolische Weichseliaan zandleem boven de midden Pleistocene getijdenafzettingen.

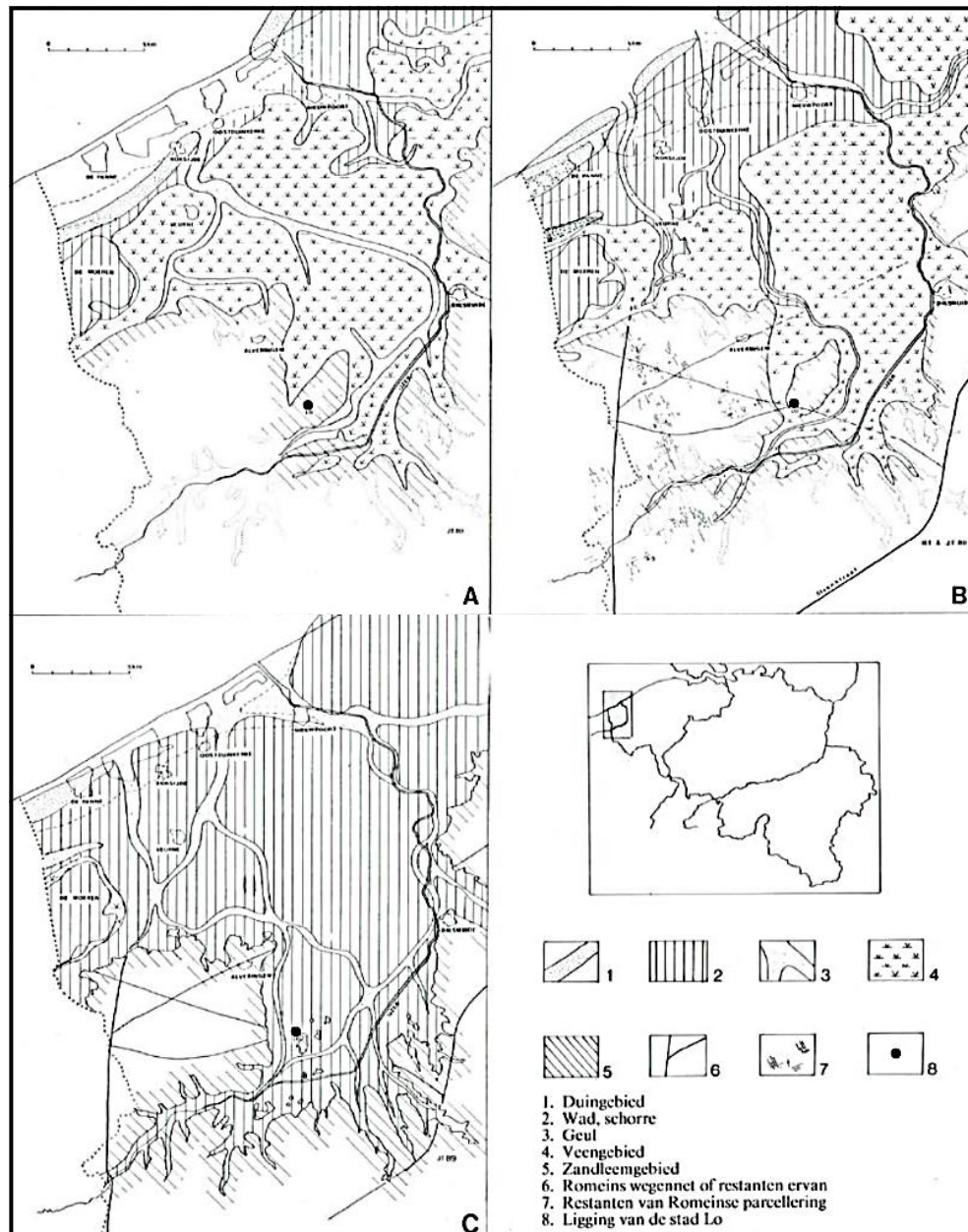

Figuur 9: Projectie Quartaire profieltypen op het actuele [2014] Digitale Terrein Model [DTM] met aanduiding van de Isohypsens die de top van Tertiaire sedimenten, of de basisch van Quartaire sedimenten aangeeft in m TAW (**onder**) [© geopunt]

Verhalend stelt bovenvermeld gefaseerde sedimentatie een wissel voor van een warm [en nat] klimaat naar een koude periode [Weichsel; ijstijd] en opnieuw naar de huidige warmere periode [Holoceen][Fig. 10]. In de warmte van het Holoceen stijgt de zeespiegel. In de aanzienlijke kustvlakte zetten getijden zand en slib af. Door graduele ophoging van sediment ontstaat een duingordel aan de kust, waarachter de invloed van de zee afneemt en veen ontwikkelt in nu getijdearm water. Doorbraken van de duinengordel door de zee vormen geulen. Hierin worden nieuwe, getijde gevoelige sedimenten afgezet in het veen. [Schier]eilandvorming is het gevolg. Omstreeks 2000 v.Chr. vinden we zo het beboste 'eiland Lo' terug. Dit eiland wordt nog enkele malen overspoelt tijdens enorme vloed[transgressies]. Meest significant omstreeks het jaar 300, welke een fijne kleilaag over nagenoeg het hele eiland achterlaat. De transgressie had eveneens de formatie van de actieve geulen van de IJzer en Alveringen tot gevolg. Zij vervormen het omliggende veen tot een schorregebied. Later door menselijk ingrijpen, i.e. ontwatering d.m.v. dijken en kanalen, transformeren die schorren naar polders.

De huidige bodem vormde zich in de quaire ondergrond. In stedelijk gebied zien we op synthese kaarten vaker wel dan niet classificaties beginnend met 'O'; i.e. in hoge mate recent-antropogene bodems [zij het door bebouwing 'OB', afgegraven 'OA', sterk vergraven 'OT', verdwenen 'OC' of uitgezand 'OZ'; Fig. 11]. We zijn bijgevolg aangewezen op aangrenzende percelen om de vermoede aard van de bodemopbouw te schetsen; Voor zover dit mogelijk is gezien de duidelijk verschillende landschappelijke context tussen de heuvel[flank] en het aangrenzend, lager gelegen poldergrasland. We noteren, mits variaties, twee bodemtypes: **m.P3-6** en **m.A2-5**. Eerstgenoemde betreft met gebroken poldermateriaal overdekte Pleistocene gronden, bekend onder de noemer

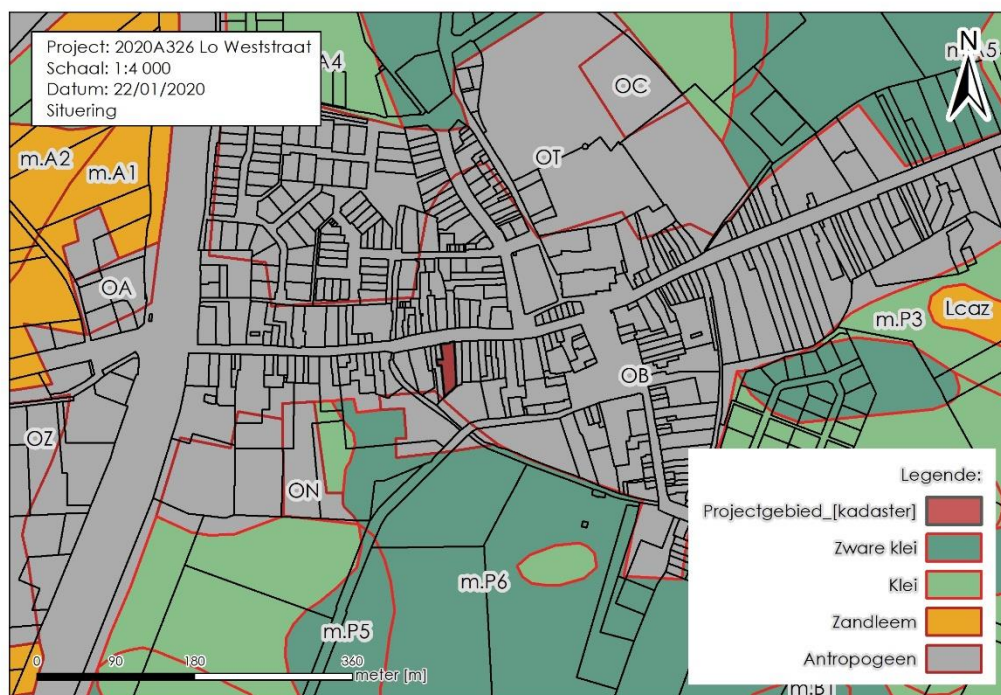
middenlandpolder². Laatstgenoemde codering staat voor ingeklonken³, met silthoudende zand en klei gevulde getijdekreeken. Het landschap is overwegend nat [Fig. 11].

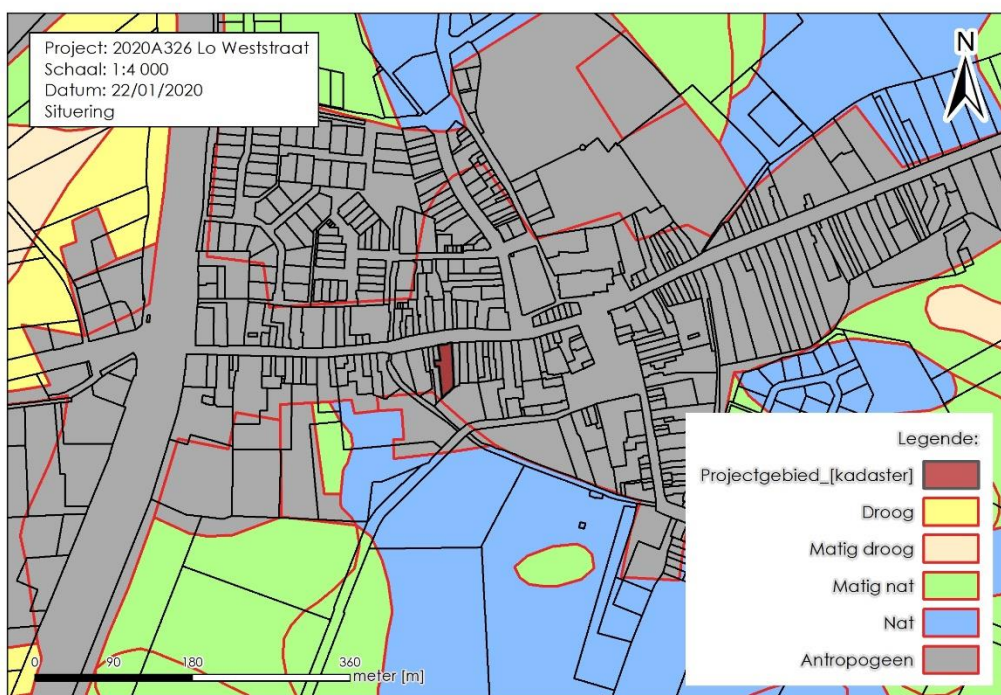
Figuur 10: Projectie Westhoek ca. 5000 v.Chr [A]; ca. 2de eeuw [B]; ca. 5de eeuw [C]

² De oud-, midden- en nieuwlanspolder nomenclatuur voorziet een ruw chronologisch kader voor de door de mens ingepolderde kustveengebieden. Waarbij het *oudland* verwijst naar alle inpoldering vóór de 13de eeuw, *middenland* gelijkstaat aan de 13de eeuw, en *nieuwland* een jongere inpolderingsfase aanduidt.

³ Inklinking is het proces van volumereductie door ontwatering, vaak het gevolg van inpoldering. Op actuele hoogtemodellen zorgde de reductie van omliggend schorren en slikken voor het afsteken van met klei en zand opgevulde kreeken en geulen als microruggen [reliëfinversie].

Figuur 11: Vereenvoudigde weergave Algemene Bodemkaart van Vlaanderen met projectie van het GRB [© geopunt](**boven**); Algemene Bodemdrainagekaart van Vlaanderen met projectie van het GB [©geopnt]

1.2.2 Historisch-cartografische situering

1.2.2.1 Inleiding

De archeologische toepassing van historisch kaartmateriaal uit de 18de en 19de eeuw bestaat onder meer uit de [directe] interpolatie van het afgebeelde landschap naar de situatie uit de volle en late middeleeuwen [10de tot 13de en 14de eeuw]. Die interpolatie is niet *gratuit*. Tijdsgebonden technisch vernuft stelt grenzen aan nauwkeurigheid. De tijdsgeest, en politieke of persoonlijke agenda's, hebben allen een hand in het actief vertekenen van landschappen. Dit is geen revelatie en maakt de verdienste van de interpolatie niet ongedaan. Niet zolang we rekening houden met de beperkingen van het bronmateriaal.

Het idee dan, dat een ietwat getrouwe parallel tussen kaart en werkelijkheid mogelijk is, traceren we naar [landschappelijke] synthesestudies uit de 1ste helft van de jaren '90. Werken als 'Bossen van Vlaanderen' [Tack 1993] en 'Landschap en landbouw in middeleeuws Vlaanderen' [Verhulst 1995] in het bijzonder verworven door hun breed opzet door de jaren heen status als onontkoombaar referentiewerk. De interpolatie kreeg hierin concrete formulering als een 'bevroren landschap' en werd gekaderd in een systeem van periodieke landschapsontginning en stabiele, zelfs regenererende, fasen.

De recentere ontwikkeling en daaropvolgende versplintering van archeologie als commerciële wetenschap sust bronkritiek bij de grootste producenten van nieuwe archeologische data, *i.e.* privébedrijven, in slaap. Impliciete aannames of conventies worden in dergelijk milieu zonder meer ongeschreven wet. Met betrekking tot historische cartografie en het idee van een bevroren landschap tussen de 13de en 17de eeuw wordt deze ontwikkeling in de hand gewerkt door de afwezigheid van voldoende accuraat kaartmateriaal uit tussenliggende perioden. Meest voor de hand liggende uitzondering hierop zijn de gravures van Sanderus in zijn opus '*Flandria Illustrata*' uit het midden van de 17de eeuw [Figuur 15-16]. Voorts ontbreekt een synthesebeeld op basis van recenter paleo-ecologische studies uitgevoerd ten behoeve van individuele sites in commerciële omstandigheden.

Figuur 12: Uitsnede kaart van het Ambacht Veurne gecentreerd rond 'Loo' met misleidende oriëntatie, het noorden ligt aan de rechterkant van de kaart [!]; *Flandria Illustrata* 1664, p. 284

<i>Sub Tribunali ad meridiem, vulgò</i> <i>Zuutbiezschare.</i>	
Haringen	Valkeravenkinderkercke
Prouene	Rellemscappelle
Stavele	Lampernesse
Crombeke	Zoutenay
Westvleteren	Alveringhem cum Dominio
Oostvleteren	olim S. Audomari, quod
Zeninghe	etiam se extendit in parœ-
Beveren	cias de Lampernesse, Po-
Ghiverinchove	linchove, S. Rycquiers, &
Hoghestade	urbem de Loo.
Polinchove	S. Rycquiers
Loo	Oerem
Cafekinskercke	Vinchem.
Stuvekinskercke	

Figuur 13: Vermelding Loo als heerlijkheid onder gerechtelijke jurisdictie van de Zuutbiezschare, *Flandria Illustrata* [1664][boven]; Stadszicht Loo vanuit het oosten, *Flandria Illustrata* [1664][onder]

Historische cartografie is ons met vooraf gemaakte aandachtspunten niet minder van dienst. We dienen alleen enige scepsis aan de dag te leggen voor rechte lijnen getrokken tussen observatie en besluit.

Menselijk ageren in de volle middeleeuwen veranderde het Vlaamse, rurale landschap ingrijpend. Met betrekking tot oudere perioden zijn we aangewezen op archeologische indices, aangevuld met landschappelijke studies, eerder dan historische cartografie [§1.2.3].

1.2.2.2 Historisch cartografische inferentie

Wanneer we het plangebied projecteren op historisch kaartmateriaal vanaf de 18de eeuw merken we gelijkenissen op met de huidige landschapsindeling, zij het minder geurbaniseerd [Figuur 14]. Afgaand op in 1.2.2.1 vermelde gefaseerde exploitatie en regeneratie van het landschap, stamt de genese van de afgebeelde indeling uit de volle middeleeuwen [10de-13de eeuw]. Gezien we ons in een historisch stadscentrum bevinden, zijn we in staat dit beeld te nuanceren/duiden met relatief rijk historisch bronmateriaal dat betrouwbaar teruggaat tot de helft van de 11de eeuw. Eveneens doen we beroep op de etymologie van lokale toponiemen en het historisch karakter van straatnamen.

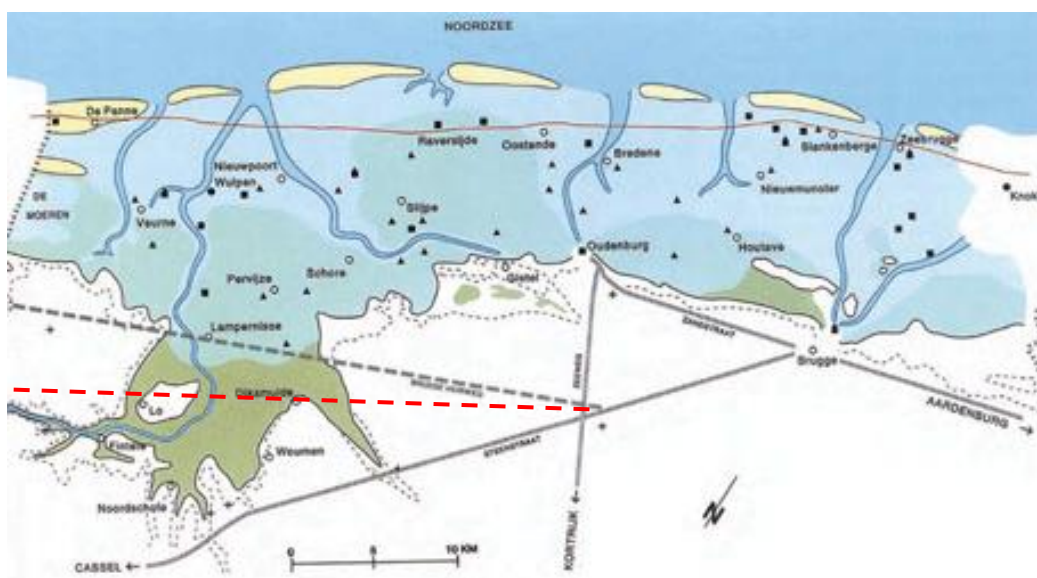

Figuur 14: Uitsnede Masse-kaart d.d. 1730; Beperkte georeferentiemogelijkheden plaatsen het plangebied hier buiten de stadskern [**boven**]; eenvoudig te corrigeren vanwege de aanwezigheid van de gerestaureerde Westelijke stadspoort in het huidige straatbeeld d.d. 14de eeuw [**onder**] [© geopunt]

Oudste aanwijzingen:

Voorafgaand aan cartografische en schriftelijke vermeldingen stellen we de naam 'Loo' of 'Lo' aan de kaak. Etymologie wijst ons in de richting van 'Lauha' of 'Loa' Germaanse stamwoorden die respectievelijk 'bebost hoger gelegen gebied', en 'verhevenheid boven water' denomineren. Termen die de markante landschappelijke positie van de plaats duidelijk weergeven [Fig. 10] en die ook in de [pre]historie als bijzonder en aantrekkelijk moeten geoogd hebben; Op de grens met verschillende ecologische gradiënten is de natuurlijke rijkdom groot: zout en turf uit schorren, wild en hout uit hoger en droger gebied, etc. Daarenboven is strategisch en logistiek belang van het 'schiereiland' nabij bevaarbare geulen niet ver weg. Het is hierom redelijk aan te nemen dat menselijke activiteit op het grondgebied van de stad teruggaat tot in de metaaltijden of ouder [*supra*]. Bovendien is in het verleden al gealludeerd aan een Romeinse voorloper voor de middeleeuwse stad op basis van de het regelmatige, haakse stratenplan [Oost- en Weststraat] en het centrale, vierkante marktplein [Verbrugge 2015; Fig. 15-16]. Een secundaire weg, of *diverticulum*, is door vorsers geconstrueerd van Lo tot Aartrijke.

Figuur 15: Overzicht voorname midden en late Romeinse vindplaatsen in de Vlaamse kustvlakte met aanduiding mogelijk *diverticulum* tussen Lo en Aartrijke [© Verhulst 1995]

De parochie Loo verschijnt in **1089** in een akte van Graaf Robrecht II van Vlaanderen [1065-1111]; een akte waarin hij een opsomming vroeg van eigendommen behorend aan het St.-Donaas kapittel van Brugge. Omstreeks deze tijd is in Loo al een Sint-Pieters proosdij gevestigd die mogelijk is gegroeid uit de kastrale kapel op het neerhof van een motteversterking uit de 9de-10de eeuw[?]. De proosdij wordt ca. **1050** aangehaald in annalen van de Benedictijner abdij van St.-Maur. Één aanwijzing voor een versterking in prestedelijk Lo vinden we in 1164, wanneer we het overlijden van Willem van Ieper optekenen in de 'Burcht van Lo'. Een knik in de noordwestelijke hoek van de stadsgracht, zoals afgebeeld op de Masse-kaart, biedt hier een bijkomende aanwijzing [Fig. 14]. Niet in het minst omdat op deze plek een windmolen staat afgebeeld. Het is niet ongebruikelijk dat oudere opwerpen, zoals motte- of grafheuvels, later opnieuw in gebruik komen als sokkel voor een molen. De interpretatie blijft evenwel precair.

Figuur 16: Foto-, postkaartoverzicht van de Weststraat aan het begin van de 20ste eeuw

Gedocumenteerde stadsgeschiedenis:

Vanaf de late 11de-12de eeuw zijn we goed geïnformeerd over de ontwikkeling en geschiedenis van het stadsbeeld in Lo vanuit drie brongroepen: De annalen van de kerkelijke eigendommen binnen de stad, vanuit de seculiere verslagen van rechtspraak, wisselende eigendommen en ambtsfuncties, en vanuit het op lijst stellen van onfortuinlijke geweldplegingen en restauraties. Van 1167 tot 1520 heerste in Lo een juridische split tussen een noordelijke en zuidelijke helft, met de Oost- en Weststraat als grens. Het noordelijke deel werd bestierd door de St.-Pieters proosdij, waar zij er een eigen baljuw, burgemeester en schepenenbank op na hielden. Hetzelfde gold in het zuidelijke deel, maar dan onder zeggenschap van de Graaf van Vlaanderen. Twist en compromis tussen beide partijen om het bestuur van Lo zorgde voor een uitgebreide nalatenschap van documenten. Hier volgt een niet exhaustieve opsomming van ijkpunten:

1093: *Filips van Lo schenkt tol- en opstalrechten aan 'het seculier kapittel van kanunniken van de proosdij te Lo'.*

1119: *Bisschop Jan van Waasten [Bisdom Terwaan] gebiedt de proosdij in Lo de regel van Augustinus aan te nemen.*

1167: *Lo ontvangt vermoedelijk stadsrechten van de Bourgondische vorst Filips van de Elzas. Dit is een gecontesteerd gegeven. Hoewel het bestaan van het ambt van Seneschalk in de 14de eeuw [Scherprechter gedurende jaarmarkten] alleen mogelijk is, gegeven stadsrechten.*

1212-1214: *In de achtergrond van het strijdtoneel tussen Filips de Schone van Frankrijk en Graaf Ferrand van Portugal wordt Lo voor het eerst versterkt met een slotgracht, wal en houtenpoortgebouwen langs de uitvalswegen.*

1220: De Proosdij wordt officieel bevestigd in haar recht tot het heffen van tienden van haar eigendommen in en om Lo [Naast grootgrondbezitters als de abdijen van Corbie en Clairmarais].

1231-1269: Verschillende uitbreidingswerken aan het kapittel van de Proosdij omvat tevens werken aan de stadsinfrastructuur.

1289: De aanwezigheid van een 'Volderstraat' in Lo geeft haar betrokkenheid aan in de bloeiende lakennijverheid.

1337-1453: De 100-jarige oorlog woedt. De oorlog gaat gepaard met periodieke investeringen in stadsversterkingen doorheen Vlaanderen. Alsook met plunderingen en uitbraken van de pest. In Lo worden alleen de stadspoorten in steen herbouwd, niet de wallen. In 1435 lijdt de hele kasselrij van Veurne onder plunderingen door de Engelsen. In 1438 en 1444 vinden pestuitbraken plaats in Lo.

1444: De heren van Lo sluiten zich aan bij Gent in hun opstand tegen Bourgondisch bewind.

1446: Lo richt weekmarkten in.

1468: De stad wordt tot viermaal toe belegerd door Franse troepen.

1492: Het klooster van de Grauwe Zusters wordt opgericht in Lo, onder aansporing van Nieuwpoortse Franciscanen. Het klooster en hospitaal worden uitgebreid vanuit een herenwoning in de zuidelijke helft van de stad; vermoedelijk rond het vierkante plein langs de Zuidstraat [Fig. 18-19].

16de eeuw [**1520-1529; 1559**]: Bisdommen worden voor het eerst gereorganiseerd. Tot 1559 resorteert de parochie Lo onder Bisdom Terwaan. Nadien legt ze achtereenvolgend rekenschap af aan Bisdommen van Ieper, Gent en Brugge. De Lakennijverheid verliest in deze periode aan economisch belang.

Figuur 17: Kopie uit de 20ste eeuw van schilderij vermeend uit 1648 met zicht op de Sint-Pietersabdij

1566-1596: Lo wordt zoals vele steden slachtoffer van de Godsdienstoorlogen tussen protestanten en katholieken. De stad wordt in totaal meer dan 20 maal bezet of belegerd door een wisselende resem strijdkrachten van Spaanse, of Calvinistische [Geuzen] origine.

1604-1637: De proosdij krijgt pas in 1621 het officiële statuut 'abdijs' en breidt in deze periode enorm uit [Fig. 17-18]. Het huidige gemeentehuis is bijvoorbeeld herbouwt naar het model van de destijds gebouwde kapelerie.

1635-1659: Opnieuw bevindt Lo zich in gecontesteerd gebied tijdens de Frans-Spaanse oorlog. De stad wordt 8 keer 'heroverd' en geplunderd. Ze eindigt uiteindelijk in Franse handen bij de Vrede van Aken [1668].

1666 & 1669: Nieuwe pestuitbraken decimeren de nooit buitensporig grote bevolking van Lo.

1713: Tijdens de Habsburgs-Oostenrijkse successieoorlog wordt Lo, en alle Franse Nederlanden ingelijfd bij de door Oostenrijk overheerste Verenigde Nederlanden [Fig. 18]; waarop het terstond opnieuw in Franse handen valt.

Figuur 18: Stadscentrum Lo gedurende de Oostenrijkse overheersing van Vlaanderen afgebeeld op de kaart van Ferraris d.d. 1778 [© geopunt]

1796: In de naweeën van de Franse revolutie wordt in bezet Lo al het kerkelijk eigendom genationaliseerd. Onder Napoleon verliest Lo verder haar status als stad.

De 19de eeuw brengt een eerste restauratie van middeleeuwse 'relicten', m.n. de Westpoort en het stadhuis. Ten westen van het plangebied wordt de gracht tussen de stadsgracht en de Lovaart gedempt [nog zichtbaar op Fig. 19].

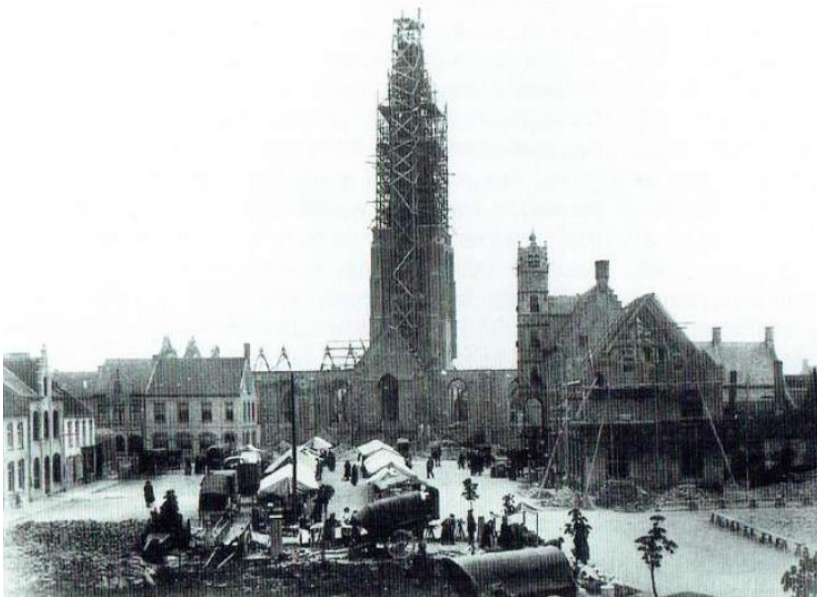
De 20ste eeuw ziet grote vernieuwingswerken gebeuren, zowel gebouwrestauraties als de inrichting van een volledig ondergronds rioolstelsel en de opmars van gasverlichting.

Figuur 19: Projectie plangebied op de Popp-kaart d.d. 1842 [boven]; zelfde projectie op Atlas er Buurtwegen d.d. 1840

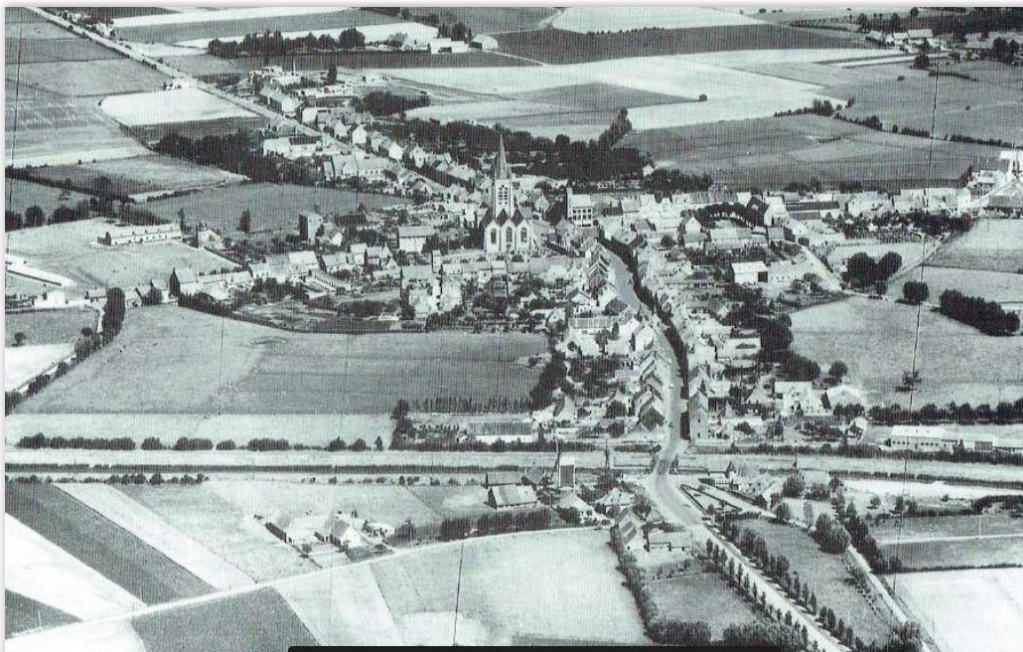

1914-1918: Wereldoorlog I is uitvoerig gedocumenteerd. Het is niet verbazingwekkend dat Lo, gelegen pal achter het gestabiliseerde front tussen Nieuwpoort, Diksmuide en Ieper, extensief gebombardeerd werd [Fig. 20]. De kerktoeren is neergehaald door Belgische genietroepen.

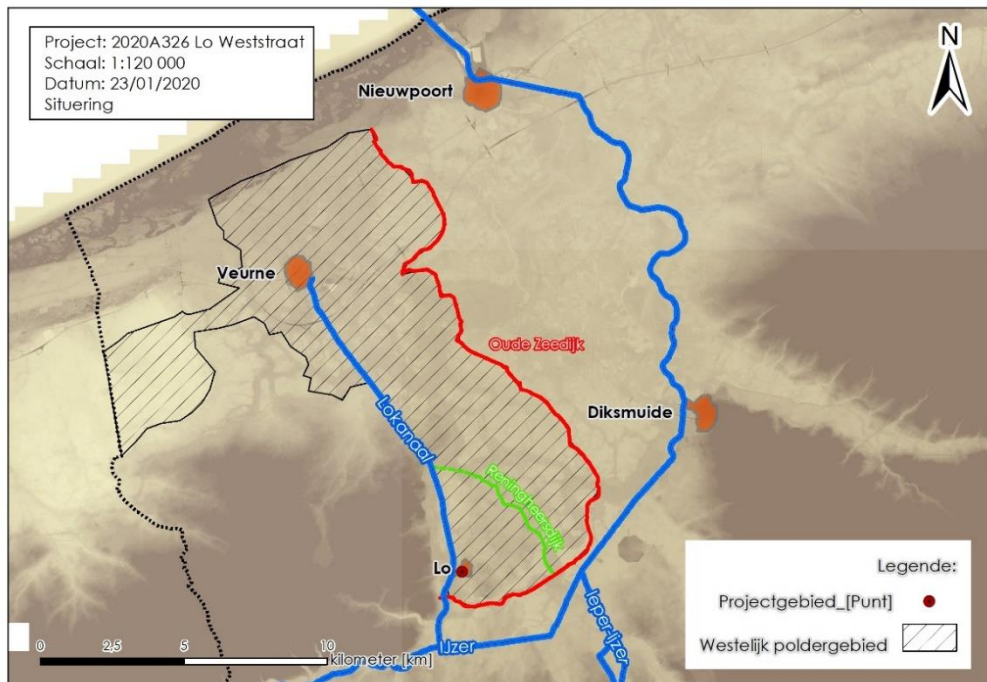

Figuur 20: Foto van reconstructiewerken in het centrum van Lo d.d. 1918-1919

1940-1945: Uitvoerige restauratiewerken hadden plaats gedurende het interbellum. De vernieling gedurende de Tweede Wereldoorlog is enigszins beperkt. Alleen individuele woningen langs het marktplein en opnieuw de kerktoeren werden vernield. Figuur 21 toont het stadszicht een decennia na afloop van de oorlog.

Figuur 21: Luchtfotografische opname Lo uit de 2de helft van de 20ste eeuw

Figuur 22: Reconstructie Oude Zeedijk [5] en Reningheersdijk uit het midden van de 12de eeuw op basis van toponymie en actuele straatnamen [© geopunt]

Naast het stadszicht, is ook het uitzicht van het omliggende land gedurende de hierboven verhaalde periode in een permanente plooi gevallen. Voorafgaand aan de [volle] middeleeuwen is het de mens die zich in de omgeving van Lo aanpaste aan de natuur van het land. [Dit is niet universeel waar, daar het oprichten van waterkerende dijken al een bekend fenomeen is in de Romeinse periode.]

Vanaf de late 11de eeuw, en vooral in de 12de en 13de eeuw worden grootschalige waterwerken in de Vlaamse kustvlakte hét middel bij uitstek om veengebied in bewerkbaar akkerland te transformeren. De Oude Zeedijk nr. 5, aangelegd in de helft van de 11de eeuw, is voor het toekomstig Veurne Ambacht van groots belang [Fig. 22].

De Reningheersdijk is mogelijk een voorloper van de Zeedijk die een kleinere hoek van het westelijk poldergebied rondom Lo ontwatert. Haar datering t.a.v. de Oude Zeedijk is echter niet met zekerheid vast te stellen. Beide dijklichamen zijn op kaart gereconstrueerd op basis van toponymie en actuele straatnamen. Hun tracé is tevens opgenomen door het Agentschap Onroerend Erfgoed als relict met erfgoedwaarde.

In de 12de eeuw is het de nieuwe Lovaart die Veurne en Lo aansluit op de handels-en verkeersas Ieper-Nieuwpoort en gaat uit van een groots opgezet infrastructuurplan geïnitieerd door Filips van de Elzas.

1251 was het startschot voor actualisatiewerken aan de reeds aanwezige waterwegen en dijken, opgezet door het stadsbestuur van Ieper in samenspraak met Margareta van Constantinopel. Om handelsverkeer te

faciliteren was de correctie van de loop van de leper rond Fintele noodzakelijk; evenals de uitbreiding van de leperlee.

Het ca. 17 km lange, noord-zuid georiënteerde, kanaal dankt haar naam aan de samentrekking van 'iep' en 'Leet'. De iep, of olm, is een boomsoort die de oevers van de voormalig natuurlijk kreek flankeerde. 'Leet', op haar beurt verwijst naar de liedering, of bijsturing, van een waterloop. De uitgraving van het kanaal dateert reeds uit de vroege 11de eeuw, daar de natuurlijke zeegang aan het einde van de 10de eeuw nagenoeg geheel verland was. De leperlee werd pragmatisch geënt op de IJzer ten zuiden van Diksmuide i.p.v. de gehele loop van de kreek tot haar zeemonding te reconstrueren. Het kanaal Passendale-Nieuwpoort loopt vandaag ten dele in de historische bedding van de leperlee. De nieuwe bedding van het kanaal leper-IJzer overwint enkele hoogte gradiënten. Ter compensatie werden meerdere windassen geïnstalleerd langsheen de waterloop, om vaartuigen over hellende secties heen te slepen.

Het kanaal vormde de slagader van de middeleeuwse lakennijverheid gevestigd in leper en bleef van economisch belang tot ruim in de helft van de 19de eeuw. Waarna historische vermeldingen de leperlee uitsluitend nog in verband brengen met de Eerste Wereldoorlog; als brug tussen het IJzerfront en de leperboog.

1.2.2.3 Beheersplan Onroerend Erfgoed [2018]

Figuur 23: Waarderingskaart erfgoed in de Hogepoortstraat en Weststraat opgenomen in het beheersplan Lo id. 18.813

De waardering toegekend aan individuele panden binnen het beschermde stadszicht van Lo, zoals afgebeeld op Fig. 23, is gebaseerd op de originele bouwdatum en de mate waarin na deze datum modificaties plaatshadden

aan gevels en daken. Het plangebied betreft huisnummer 22 in de Weststraat; een pand met middelhoge erfgoedwaarde. Dit wil zeggen:

“een relatief goed bewaarde gevel, verbouwd maar nog herstelbaar in oorspronkelijke toestand; gebouwd voor WOII” -beheersplan Lo p.128

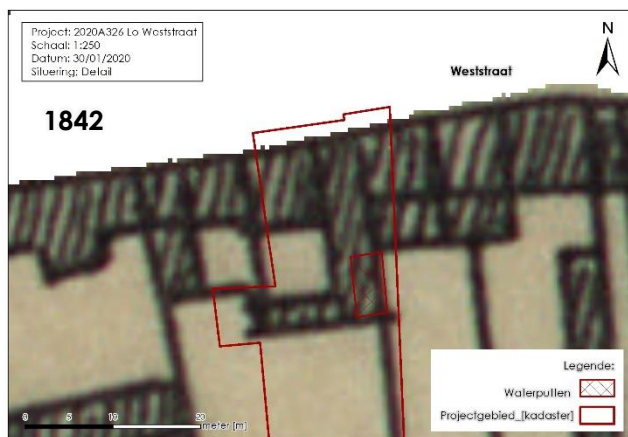
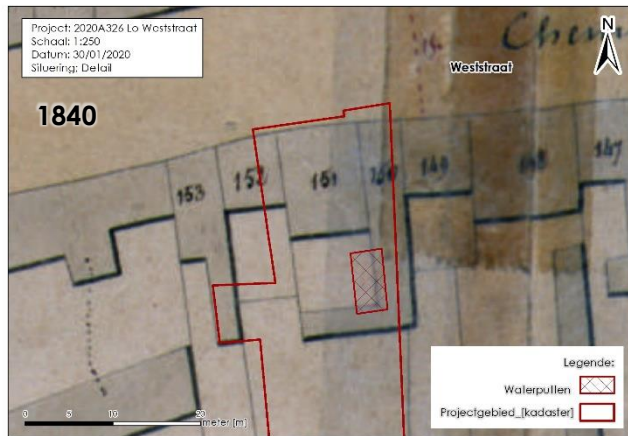
Het pand staat opgenomen in de vastgestelde bouwkundige inventaris met als ID5825 (28-11-2014) met volgende beschrijving :

Weststraat nr. 22. Burgerhuis uit de tweede helft van de 19de eeuw. Opgenomen in het stadsgezicht, beschermd bij M.B. van 23.11.1994. Bakstenen lijstgevel met getoogde muuropeningen. Bewaarde winkelpui met geleding door pilasters, en vensters met rolluikkasten. Boven de winkelpui, polychroom wapenschild.

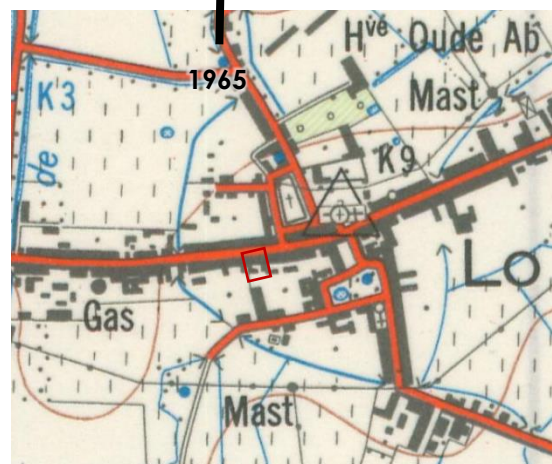
Afgaand op de in 1.2.2.2 geschetste historiek van de stad, stellen we dat het huidige bovengrondse pand opgericht is tweede helft 19de eeuw. Met betrekking tot de ondergrondse bewaring van bewoningsresten zijn we minder stellig. Niettegenstaande dat historiografie, historiek en toponymie allen getuigen van permanente bewoning langs de Weststraat, minimaal teruggaand tot de volle middeleeuw [*supra*].

Jonger dan 1840, geven figuren 24 en 25 met sprongen een overzicht van kadastrale en orthografische informatie m.b.t. tot bebouwing binnen het onderzoeksgebied; dat tot in de 20ste eeuw twee individuele percelen waren. Opvallend is de langere uitbouw langs de oostkant van het perceel zichtbaar op de Atlas der Buurtwegen en de Popp-kaart [Fig. 19; 24-25]. De uitbouw loopt op haar grootst afgebeelde omvang haaks tot de westgrens van het perceel [L-vorm]. Tussen de helft van de 19de eeuw en de helft van de 20ste eeuw is de haakse vorm van de uitbouw uiteengevallen in een deel langs de oostgrens en een losstaand gebouwtje in de westelijke uitsprong van het perceel. Deze gebouwlay-out blijft vormelijk zichtbaar aanwezig tot de periode 2003-2005; waarna een duidelijke inkrimping van de bebouwing aan de oostkant te zien is, ten voordele van terras en tuin.

We situeren de inplanting van de nieuwe aanbouw, evenals de regenwaterkuilen, in het verlengde van de voormalige westelijke aanbouw. De aanwezigheid van enige [restanten van] de onderbouw van aangegeven structuren in de ondergrond is dermate belangrijk voor de potentiële bewaringstoestand van grondsporen gerelateerd aan ouder menselijk handelen.

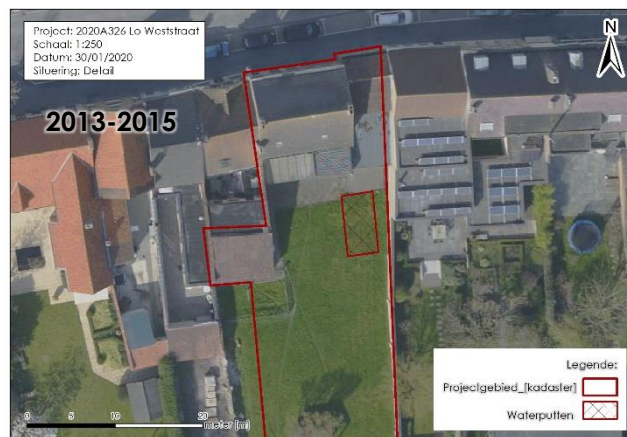

Figuur 24: Detailuitsneden van Atlas der Buurtwegen [1840]; Popp-kadaster [1842]; Stafkaarten van Lampernisse [1941]; Militair Geografisch Instituut [1947-1966]; Orthofotomozaïeken uit aangegeven jaartallen [© geopunt-certessus-rijksarchief Blegië]

Figuur 25: Detail uit orthofotomozaiek 2005-2015
[© geopunt]

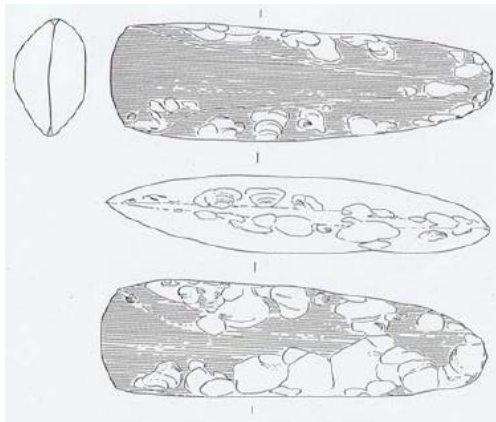
1.2.3 Archeologische aanvulling

1.2.3.1 De dataset

Met betrekking tot perioden ouder dan de volle middeleeuwen zijn we de eerste plaats aangewezen op archeologische indicatoren, eerder dan historisch en cartografische bronnen. Kaart nr. 27 geeft een niet exhaustief, maar representatief overzicht van locaties met erfgoedwaarde opgenomen in de erfgoeddatabase en/of Centraal Archeologisch Inventaris [CAI]. Archeologische ingrepen, met of zonder bodemroering, zijn enigszins schaars binnen afzienbare afstand van het plangebied. Dit staat haaks op de hoeveelheid voorhanden zijnde historische informatie.

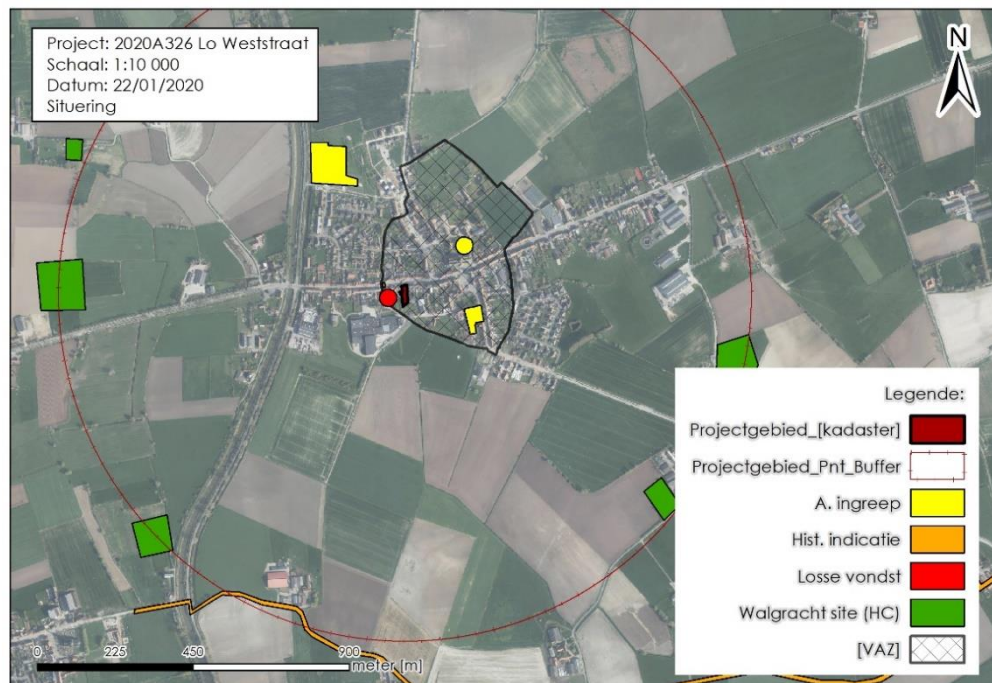
Alle op kaart in groen aangeduide percelen geven bouwkundig erfgoed aan; met name hoevestructuren die vandaag nog historische elementen bezitten en vaker wel, dan niet terug te koppelen zijn naar hun historische evenknieën op kaartmateriaal uit de 18de eeuw. Het gaat in alle gevallen om voormalige erven voorzien van een walgracht; welke allen geënt waren op de legio beken die tussen de poldervelden lopen. *In extremis* voorzien we hen van een ante quem datering in het midden van de 11de eeuw; de periode waarin het Westelijke poldergebied definitieve vorm kreeg.

Voor de volledigheid maken we hier opnieuw gewag van de gerestaureerde Westpoort als dichtstbijzijnd beschermd monument van de stad. Zij maakte deel uit van een in 2011 gepubliceerd historisch onderzoek rond middeleeuwse stadspoorten [Ryckaert 2011; OE-id. 158570].

Figuur 26: Tekening gepolijste vuurstenen bijl zoals gerapporteerd door Termote d.d. 1994

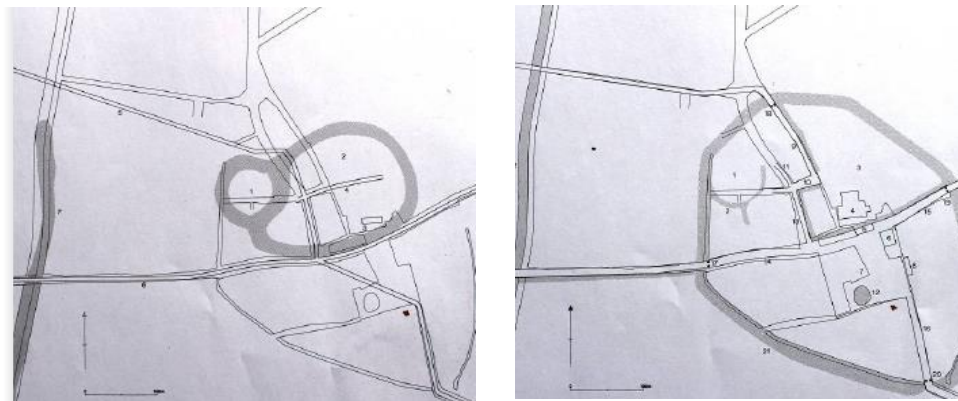
In §1.2.2 haalden we reeds de vermoede prehistorische voorgeschiedenis van Lo aan. Vooral de droge, verheven landschappelijke positie in een verder bijzonder natte omgeving en de navenante ecologische rijkdom dienden hierbij als argument; evenals de projecten van een Romeins wegtracé. Archeologisch vullen we de argumentatie aan met een opgetekende losse vondst uit 1994 ter hoogte van Weststraat nr. 34 [OE-id. 76476; Fig. 26]. De gepolijste bijl uitgevoerd in wit-rose vuursteen kreeg een vroeg-neolithisch label [Termote 1994]. Het artefact, indien voorzien van een accurate geografische referentie, situeren we in een achtertuin 50 m van het huidige plangebied.

Figuur 27: Buffer rondom projectgebied [2 km Ø] waarin een representatief, maar niet-exhaustief overzicht is gegeven van erfgoedwaarden [© Mercator Vlaanderen]

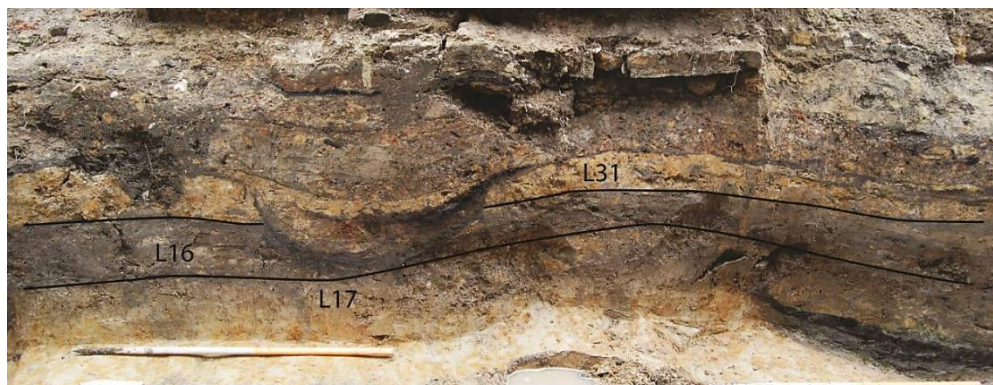
Voorts vermelden we een drietal archeologische ingrepen binnen, of op de rand van, de stadskern die het tijdperk van archeologienota's voorafgaan

[Figuur 27; Geel]. In afwachting van de aanleg van de huidige abdijtuin net ten noorden van de Ooststraat en de Sint-Pieterskerk zijn twee zomer opgravingscampagnes uitgevoerd in 2000 en 2001 [Dewilde 2001, 2002; OE-id. 76547]. Onder gevonden archeologische indices [werkput 19x7 m] bevond zich een uitbraaksleuf van de oostelijke abdijvleugel [Fig. 17] evenals een grafveld dat 40 individuele begravingen telt. De aanvankelijke interpretatie van een monnikengrafveld werd opgegeven ten voordele van een gemeenschapsbegraafplaats ouder dan de stichting van de proosdij/abdij [ca. 1050]. Eerste argument zijn de stratigrafisch contemporaine afvalkuilen gevuld met volmiddeleeuws schervenmateriaal. Ten tweede identificeerde de fysisch antropologische beenderdeterminatie tal van kinderen en vrouwen tussen de begraven individuen.

Figuur 28: Projectie van de groei van prestedelijk Lo vanuit een mottekasteel met opper- en neerhof [links] en de 12de eeuwse stadskern [rechts] [© Termote 1990].

De gemeenschap in kwestie linken vorsers aan de onzekere aanwezigheid van een mottekasteel [*infra*]; de vermeende nucleus waaruit de middeleeuwse nederzetting in de 11de en vooral de 12de eeuw groeide [Fig. 28]. In een poging een alles omvattende, historiografische interpretatie voor te stellen refereert het grafveld mogelijk aan een tijd "...dat het terrein nog deel uitmaakte van het voorhof van de motte, die de heren van Lo in de onmiddellijke buurt hadden opgeworpen. Willem van Lo werd als kandidaat graaf van Vlaanderen door Diederik van den Elzas overvleugeld en vluchtte in 1133 weg uit Vlaanderen. Werd zijn 'thuis' definitief geneutraliseerd door er een abdij in te planten?" – Dewilde 2001; *Archaeologia Medievalis* 24, p.90.

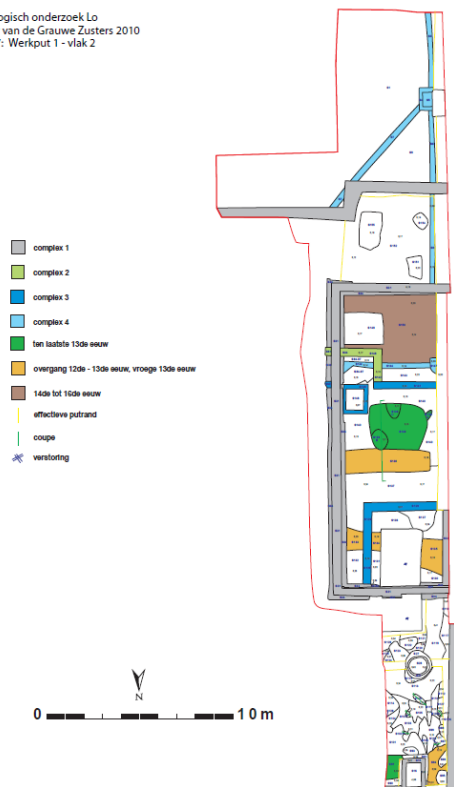

Figuur 29: Geregistreerd bodemprofiel in WP 1, opgraving Grauwe Zustersklooster [© Monument Vandekerckhove]

De herbestemming van het Grauwe Zusters klooster tot gemeentehuis langs de Markt/Zuidstraat, leidde in 2010 tot een beperkte opgraving voorafgaand aan de werken [Bartolomieux 2011; OE-id. 159756]. Opmerkelijk en relevant voor het huidige studiegebied is de registratie van volmiddeleeuwse grondsporen die de stichting van het klooster in de 15de eeuw ruimschoots voorafgaan [Fig. 29]. Een verzameling in hoofdzaak ambachtelijke kuilen gedetermineerd als behorend tot de 12de en 13de eeuw zijn verspreid over het onderzochte terrein teruggevonden; zowel aan de bebouwde straatzijde, als achteraan in de destijds tuin. Precair wordt gesproken over vollers [wol] of looiers [leer] kuipen.

De vondst van potentiële vollerskuilen strookt met de verschijning van een 'Volderstraat' in 1289 [*infra*].

Archeologisch onderzoek Lo
Klooster van de Grauwe Zusters 2010
Bijlage 7: Werkput 1 - vlak 2

Figuur 30: Opgravingsvlak WP1, Vlak 2, Klooster Grauwe Zusters Lo;
GROEN (13de eeuw);
ORANJE (12de-13de eeuw)
[© Monument Vandekerckhove]

Ingewonnen informatie tijdens de opgraving omtrent de gesteldheid van de bodem is beperkt door de grote archeologische sporendensiteit. Geen eenduidig bodemprofiel kon worden aangelegd zonder antropogene roering. Sporadisch is een afgedekte kleiige zandlaag als middeleeuwse ploeglaag met B-horizont opgetekend op een diepte van ca. 60 cm [Fig. 30; L16-17]. De laag wordt oversneden door de kuilen uit de 12de en 13de eeuw. Boven de ploeglaag is sprake van een nivelleringspakket [L31].

Een derde archeologische ingreep situeert zich net buiten de stadskern op de noordelijke flank van Los' landschappelijke opduiking. Naar aanleiding van de verkaveling van weidegebied vond een proefsleuvenonderzoek plaats, gevolgd door een beperkte vlakdekkende opgraving [OE-id. 215116]. Zij werden respectievelijk uitgevoerd in 2013 en 2016 [Reniere 2013; Jansens 2016]. Het proefsleuvenonderzoek trof in de bodem een licht hoger gelegen kreekzandrug [Fig. 11; 31]. Alle opgetekende, archeologische grondsporen waren hierop aangelegd.

Figuur 31: Inplanting in 2013-2016 onderzochte perceel ten opzichte van gereconstrueerde locatie van de castrale, middeleeuwse nucleus [**boven**][© GATE; Termote]; Proefsleuvenplan 2013 et aanduiding van de vastgestelde kreekrug [**onder**][© GATE]

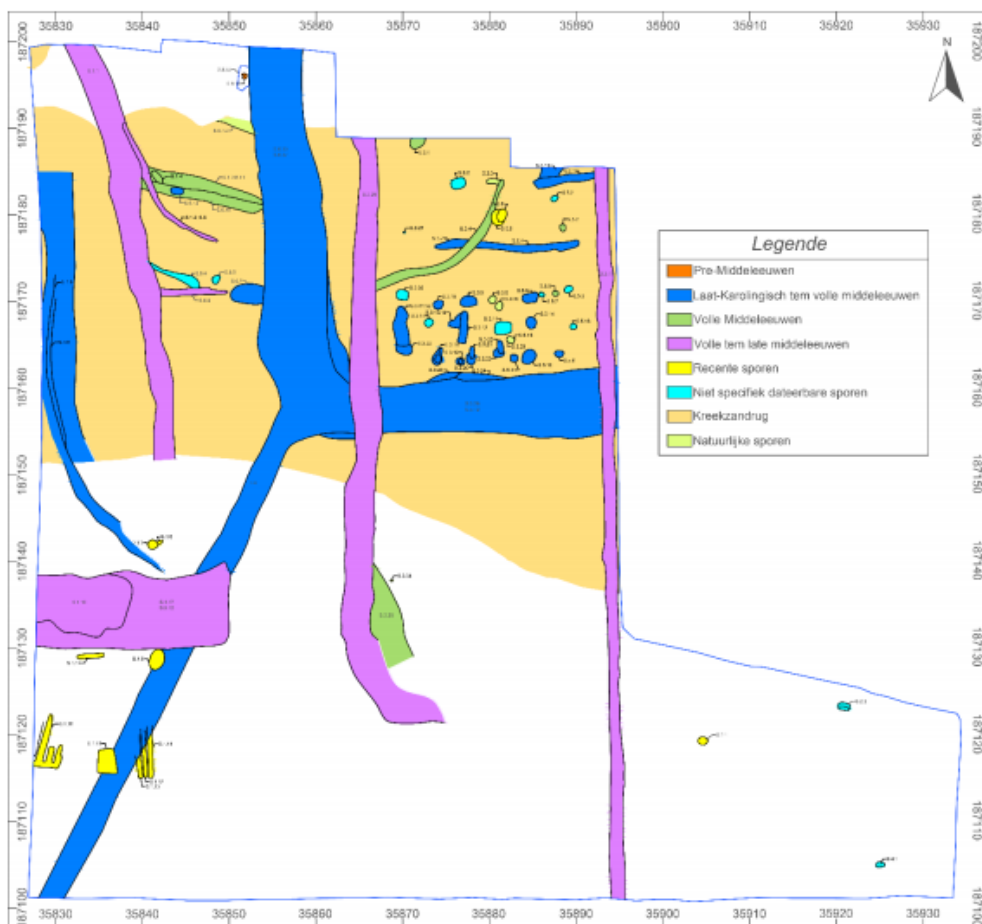

Uit opvallend rijk vondstmateriaal deduceerden archeologen een volmiddeleeuwse occupatiefase tussen de 10de en 12de eeuw, met een voorloper in de 9de eeuw. Onder de vondsten zijn duidelijke aanwijzingen voor artisanale activiteiten als bot-, of been- en metaalbewerking. Jongere middeleeuwse sporen behelzen uitsluitend een grachtensysteem.

Naast middeleeuwse contexten trof men een afgedekt [paleo]bodemniveau aan binnen het plangebied, beschreven al behorend tot een nat meersland; ongeschikt voor sedentaire bewoning. De bodem kon niet onmiddellijk gedateerd kon worden.

De uit vooronderzoek voortgevloeide opgraving besloeg maar een fractie van dezelfde perceeloppervlakte en situeerde zich vnl. op de kreekzandrug. Resultaten bevestigden eerder gemaakte observaties en voegden hier weinig aan toe. Uit de cluster [vroeg]middeleeuwse sporen, kon het plan van een éénschepig gebouwstructuur geïdentificeerd worden [Fig. 32]. Aan de paleobodem is geen gevolg gegeven.

De onderzochte site substantieert het idee van een vroegmiddeleeuwse, pre-stedelijke origine van Lo in de vorm van identificeerbaar Karolingisch aardewerk en metaalbewerking. Voorts toont de site dat bewoning, en/of-menselijke activiteiten in het algemeen ook buiten de centrale landschappelijke hoogte aangetroffen kunnen worden.

Figuur 32: Geïnterpreteerde allesporenkaart uit de opgraving Lo-Schaerdeken 2016 [© BAAC]

1.2.3.2 *Discussie archeologische data*

De waarde voor het hier besproken onderzoeksgebied van de drie archeologische onderzoeken lijkt *prima facie* enigszins beperkt. We herhalen dat een archeologienota zich *strictu sensu* bekommert en kan bekommeren om de assessment van de bewaringstoestand van mogelijks aanwezige archeologische grondsporen. Het proefsleuvenonderzoek en de vlakdekkende opgravingen leren ons dat archeologisch intacte contexten detecteer- en registreerbaar zijn binnen de stadskern van Lo, en dat op geringe diepte tegenover het huidige maaiveld; ondanks de aanzienlijke ravage die de stad in het verleden reeds te verduren kreeg.

Daarenboven leverden opgravingen aanwijzingen voor een tot op heden minder goed gedocumenteerde fase van de [pre]stedelijke geschiedenis van Lo; i.e. grondsporen gelieerd aan menselijke aanwezigheid voor haar eerste historische vermelding en/of voorafgaand aan de stichting van de St.-Pieters proosdij.

1.2.4 Verwachting na bureaustudie

1.2.4.1 *Samenvatting bureaustudie*

We bevinden ons binnen de stadskern van Lo, deelgemeente van fusiegemeente Lo-Reninge in West-Vlaanderen [kadastraal: Lo-Reninge, Afd. 2 [Lo]; Sectie C; 218C]. De compacte stadskern is ingepland op een landschappelijk licht verheven positie omgeven door met grachten dooraderd polderland; ruwweg afgeboord door de Lovaart in het westen en door de IJzer in het zuiden en oosten.

De huidige bodem, waar niet verstoord, is er gevormd in aan de top eolisch afgezet, droog zandlemig facies [Weichsel] dat lokaal ten dele of geheel geërodeerd kan zijn tot op oudere getijdenafzettingen [midden Pleistoceen]. Naast referentiekaarten zijn we hierover geïnformeerd uit omliggend, recent onderzoek.

Verbouwingswerken aan huisnummer 22 in de Weststraat zullen in beperkte mate het nog onaantaste aanwezige bodemarchief roeren; m.n. de nieuwe regenwaterputten die in de tuin worden ingegraven zorgen voor verstoring tot op aanzienlijke diepte. Overige werken situeren zich in de huidige uit te breken fundering.

Een historisch-archeologische schets van de omgeving informeert ons over een stadscentrum dat sinds de volle middeleeuwen [m.b.t. het stratenplan] weinig verandering heeft gekend. Niettegenstaande dat de plaats meermaals aan vernieuwing onderhevig is geweest, al dan niet in de nasleep van ravage aangericht door militaire gewelddaden.

We zijn verder een weinig geïnformeerd over de voorgeschiedenis van Lo in de vroege middeleeuwen en ouder dankzij drie kleinschalige archeologische ingrepen in de afgelopen twee decennia, evenals middels één toevalvondst. Bovenal leren gegeven ingrepen ons dat [sub]recente, antropogene roering van de bodem in de stad in de diepte beperkt is; wat de bewaringstoestand van eventueel aanwezige archeologische aanwijzingen te goede komt.

We stellen met zekerheid dat het plangebied archeologisch potentieel in zich draagt. Het potentieel op het aantreffen van goed bewaarde (afgedekte) steentijdartefactenvindplaatsen wordt gezien de voortdurende bewoning in

het gebied sinds de middeleeuwen eerder laag ingeschat. Maar toch is dit pas met zekerheid te stellen na het verwijderen van de huidige infrastructuur/ploeglaag en een daaropvolgende bodemevaluatie. Een evaluatie die we, met het oog op optimalisatie van het onderzoekstraject, bij voorkeur laten samenvallen met de aanleg van één archeologische werkput ter hoogte van de toekomstige waterputten [Fig. 31].

Figuur 33:
Voorstel
evaluatie-
werkput

1.2.4.2 Onderzoeksvragen

→ Heeft het projectgebied archeologisch potentieel?

Ja. Alle relevante indicaties m.b.t. de bewaringsgraad van potentiële grondsporen- en/of artefactensites leggen voorslagnog de archeologische trefkans niets in de weg.

→ Is er sprake van verstoring van dit potentieel? Zo ja, in welke mate kan deze eventuele vindplaatsen hebben aangetast?

Ingrepen hebben verregaande gevolgen voor de bewaring van aanwezige archeologische vondst- of sporensites, waar deze niet eerder werden aangetast door funderingswerken.

→ Welke aspecten verdienen aandacht bij een eventueel [vervolg]onderzoek?

Indien een intact, leesbaar, archeologisch bodemniveau bewaard is binnen het beperkte ingreepoppervlak, wat kunnen we dan achterhalen over haar potentieel naar de detectie van steentijdsites?

Bibliografie

Literatuur:

Bartolomieux B., Acke B., 2011. Archeologische opgraving Klooster Grauwe zusters Lo-Reninge (prov. West-Vlaanderen), BSISRAPPORT – AUGUSTUS 2011, Monument Vandekerckhove rapport 2011/14.

Dewilde M., Wyffels F., 2001. De Augustijnenabdij van Lo (W.-Vla.), *Archaeologia Medievals* 24, 2001, p.90.

Dewilde M., Wyffels F., Vandenbruane M., De laatste hand aan de Augustijnenabdij van Lo (W.-Vl.), *Archaeologia Medievals* 25, 2002, p.18-19.

Donche P., 2009. Lenen en achterlenen van het Seneschalkschap van Lo anno 1628, *Westhoek* 2009; 107.

Gysseling M., 1960: *Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (voor 1226)*, Brussel.

Janssens N., 2016. Archeologisch onderzoek Lo-Reninge, Schaedeke, BAAC Vlaanderen Rapport Nr. 235.

Reniere S., Deconynck J., Laloo P., 2013. *Lo-Schaerdeke, Rapportage van het archeologisch vooronderzoek 5/03-11/03 en 14/03-15/03 2013*, GATE-rapport 52.

Ryckaert M., 2011. Stoere stadspoorten en brede grachten. Middeleeuwse stadsversterkingen in West-Vlaanderen, in: *In de steiger* 18/2, p.39-46.

Tack G., Van Den Brempt P., Hermey M., 1993. *Bossen van Vlaanderen. Een historische ecologie*, Davidsfonds, Leuven.

Termote J., Van Acker J., 1990: Het landschap rond Lo en het ontstaan van de stad, in S.N. (ed.), *Lo, Parel van de Westhoek 1089-1989*, 11-20.

Termote J., Vandenblicke A., Versavel M., 1994. Gepolijste bijlen in d e westelijke kustvlakte van België, in *Westvlaamse Archaeologica*, 10, p.56-60.

Verbrugghe G., 2015. *Een landschapsarcheologisch onderzoek naar Romeinse wegen in West- en Oost-Vlaanderen*, Onuitgegeven thesis voorgelegd ter behaling van de graad Master in Geografie en Geomatica, universiteit Gent, 2014-2015.

Verhaeghe F., 1976-1977. *De middeleeuwse landelijke bewoningssites in een deel van Veurne-Ambacht*. Bijdrage tot de middeleeuwse archeologie (proefschrift tot het verkrijgen van de graad van doctor in de Letteren en Wijsbegeerte (Groep Geschiedenis, RUG).

Verhulst A., 1995. *Landschap en landbouw in middeleeuws Vlaanderen*, Brussel, 191.

Collecties:

-

Historisch Kaartmateriaal:

Flandrica Illustrata [1666]

Masse-kaart [1730]

Villaret-kaart [1744-1745]

Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden - Ferraris [1771-1778]

Popp-kaart [1842-1879]

Atlas der Buurtwegen [1856]

Digitale bronnen:

www.Flandrica.be

www.geopunt.be

www.uncius.be

<https://dov.vlaanderen.be>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be>

<https://cartesius.be>

Bijkomstig:

Beheersplan Beschermd Stadszicht Lo, OE-id. 18.803

Bijlage

Figurenlijst:

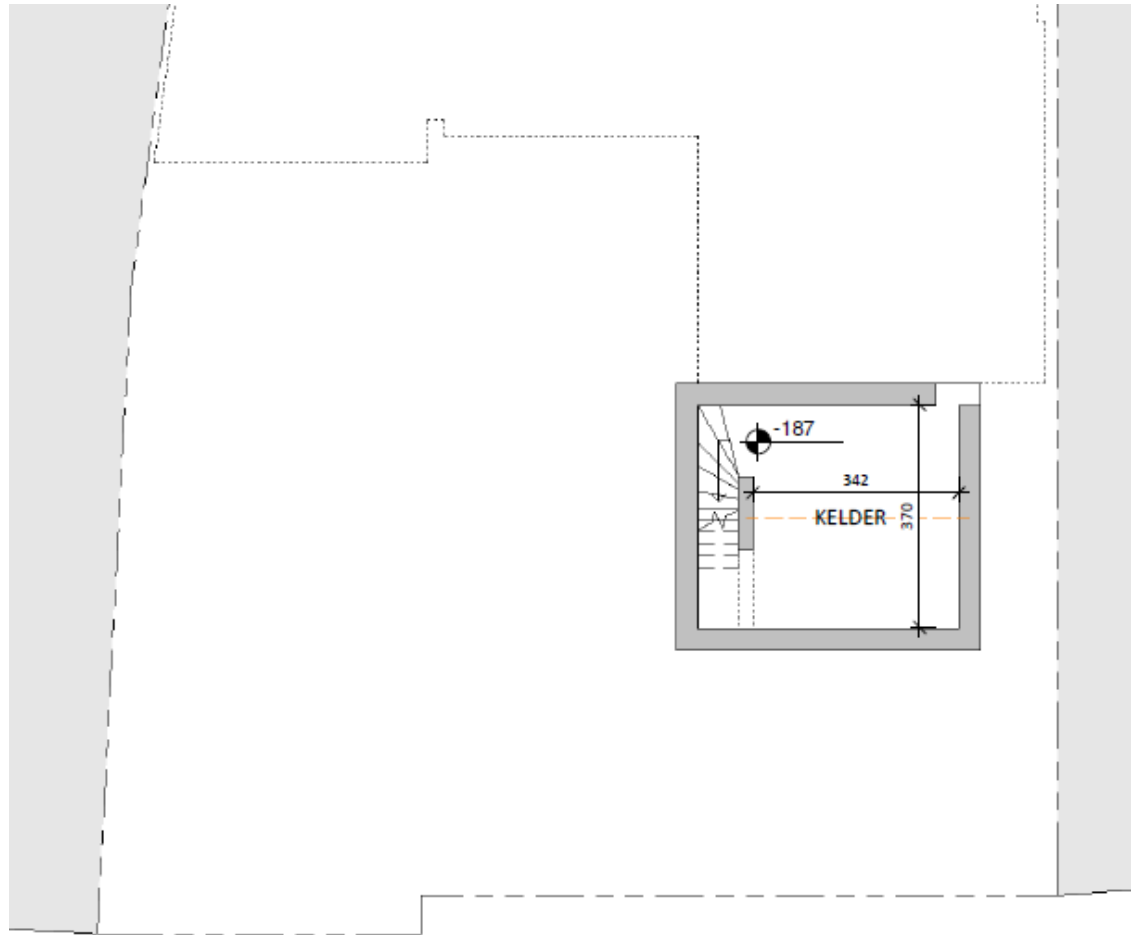
Figuur 1: Situering projectgebied t.o.v. op basis van lithologie en pedologie gedefinieerde archeologische regio's	2
Figuur 2: Situering projectgebied t.o.v. het grootschalige [100 m] Digitale Terrein-Model van Vlaanderen [II] met aanduiding hoofdwaterlopen en administratieve grenzen	2
Figuur 3: Inplanting projectkavel binnen het historisch centrum van Lo met aanduiding gebieden zonder archeologie, vastgestelde archeologische zone en gebied onder het beheersplan van Lo [© OE; geopunt]	3
Figuur 4: Kadastrale situering projectgebied met orthografische weergave huidige bebouwingsstaat [© geopunt; GRB]	3
Figuur 5: Aanduiding ingreepzone op basis aangeleverd ontwerpplan [© geopunt; initiatiefnemer]	5
Figuur 6: Voorbeeld profiel van standaardvorm betonnen regenwaterput 7500 l	6
Figuur 7: Digitaal Terrein Model [DTM] op basis van het Digitaal Hoogte Model [DHM] Vlaanderen II [© AGIV]	7
Figuur 8: Projectie Tertiair-lithologie op actuele [2014] Digitale Terrein Model [DTM] met aanduiding van de Isohysen die de top van Tertiaire sedimenten, of de basisch van Quartaire sedimenten aangeeft in m TAW	8
Figuur 9: Projectie Quartaire profieltypen op het actuele [2014] Digitale Terrein Model [DTM] met aanduiding van de Isohysen die de top van Tertiaire sedimenten, of de basisch van Quartaire sedimenten aangeeft in m TAW (onder) [© geopunt]	9
Figuur 10: Projectie Westhoek ca. 5000 v.Chr [A]; ca. 2 ^{de} eeuw [B]; ca. 5 ^{de} eeuw [C] ..	10
Figuur 11: Vereenvoudigde weergave Algemene Bodemkaart van Vlaanderen met projectie van het GRB [© geopunt](boven); Algemene Bodemdrainagekaart van Vlaanderen met projectie van het GB [©geopnt]	11
Figuur 12: Uitsnede kaart van het Ambacht Veurne gecentreerd rond 'Loo' met misleidende oriëntatie, het noorden ligt aan de rechterkant van de kaart [!]; Flandria Illustrata 1664, p. 284	12
Figuur 13: Vermelding Loo als heerlijkheid onder gerechtelijke jurisdictie van de Zoutbiezchare, Flandria Illustrata [1664][boven]; Stadszicht Loo vanuit het oosten, Flandria Illustrata [1664][onder]	13
Figuur 14: Uitsnede Masse-kaart d.d. 1730; Beperkte georeferentiemogelijkheden plaatsen het plangebied hier buiten de stadskern (boven); eenvoudig te corrigeren vanwege de aanwezigheid van de gerestaureerde Westelijke stadspoort in het huidige straatbeeld d.d. 14 ^{de} eeuw (onder) [© geopunt]	14
Figuur 15: Overzicht voorname midden en late Romeinse vindplaatsen in de Vlaamse kustvlakte met aanduiding mogelijk diverticulum tussen Lo en Aartrijke[© Verhulst 1995]	15
Figuur 16: Foto-, postkaartoverzicht van de Weststraat aan het begin van de 20 ^{ste} eeuw	16
Figuur 17: Kopie uit de 20 ^{ste} eeuw van schilderij vermeend uit 1648 met zicht op de Sint-Pietersabdij.....	17
Figuur 18: Stadscentrum Lo gedurende de Oostenrijkse overheersing van Vlaanderen afgebeeld op de kaart van Ferraris d.d. 1778 [© geopunt]	18
Figuur 19: Projectie plangebied op de Popp-kaart d.d. 1842 [boven]; zelfde porjectie op Atlas er Buurtwegen d.d. 1840	19
Figuur 20: Foto van reconstructiewerken in het centrum van Lo d.d. 1918-1919.....	20
Figuur 21: Luchtfotografische opname Lo uit de 2 ^{de} helft van de 20 ^{ste} eeuw.....	20
Figuur 22: Reconstructie Oude Zeedijk [5] en Reningheersdijk uit het midden van de 12 ^{de} eeuw op basis van toponymie en actuele straatnamen [© geopunt]	21
Figuur 23: Waarderingskaart erfgoed in de Hogepoortstraat en Weststraat opgenomen in het beheersplan Lo id. 18.813.....	22
Figuur 24: Detailuitsneden van Atlas der Buurtwegen [1840]; Popp-kadaster [1842]; Stafkaarten van Lampernisse [1941]; Militair Geografisch Instituut [1947-1966];	

Orthofotomozaïeken uit aangegeven jaartallen [© geopunt-certsius-rijksarchief Blegië]	24
Figuur 25: Detail uit orthofotomozaïek 2005-2015 [© geopunt]	25
Figuur 26: Tekening gepolijste vuurstenen bijl zoals gerapporteerd door Termote d.d. 1994	26
Figuur 27: Buffer rondom projectgebied [2 km Ø] waarin een representatief, maar niet-exhaustief overzicht is gegeven van erfgoedwaarden [© Mercator Vlaanderen]	26
Figuur 28: Projectie van de groei van prestedelijk Lo vanuit een mottekasteel met opper- en neerhof [links] en de 12 ^{de} eeuwse stadskern [rechts] [© Termote 1990]	27
Figuur 30: Geregistreerd bodemprofiel in WP 1, opgraving Grauwe Zustersklooster [© Monument Vandekerckhove]	27
Figuur 29: Opgravingsvlak WP1, Vlak 2, Klooster Grauwe Zusters Lo; GROEN (13 ^{de} eeuw); ORANJE (12 ^{de} -13 ^{de} eeuw) [© Monument Vandekerckhove]	28
Figuur 31: Inplanting in 2013-2016 onderzochte perceel ten opzichte van gereconstrueerde locatie van de castrale, middeleeuwse nucleus [boven] [© GATE; Termote]; Proefsleuvenplan 2013 et aanduiding van de vastgestelde kreekruig [onder] [© GATE]	29
Figuur 32: Geïnterpreteerde allesporenkaart uit de opgraving Lo-Schaerdeken 2016 [© BAAC]	30
Figuur 33: Voorstel evaluatie-werkput	32

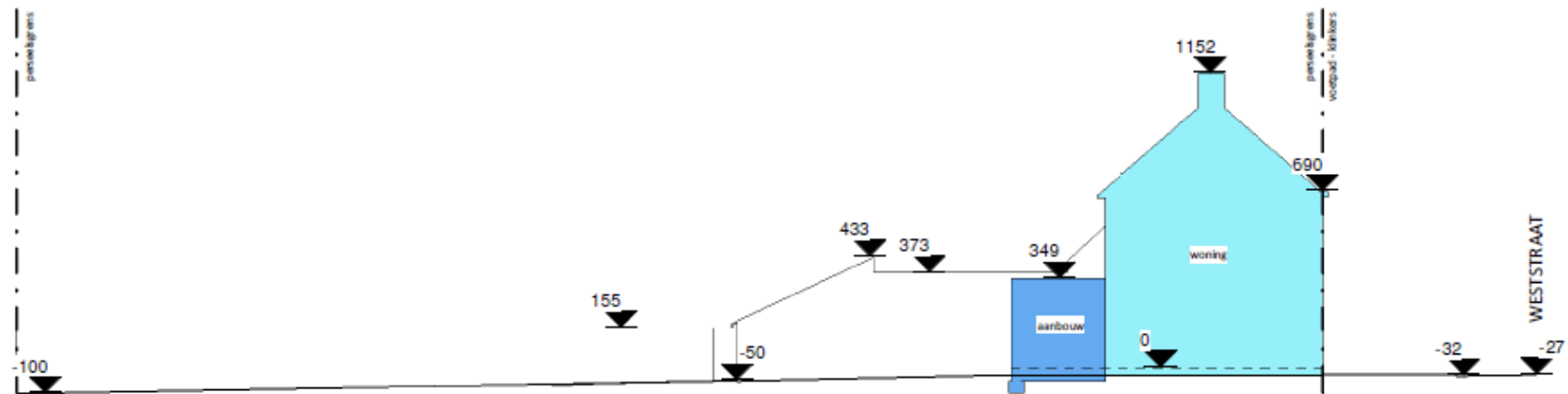
[Ontworpen toestand kelderniveau]

[bestaande toestand kelderniveau]

[Hoogte bepalingen nieuwe aanbouw

1 TP - BA
1 : 200

